

KAFKASYA

(DER KAUKASUS)

Millî İstiklâl Mefkûresini Yayar Aylık Mecmua

Mes'ul Müdür: A. KANTEMİR

No. 13

Ağustos 1952

Fiyatı DM 1.—

İçindekiler:

İki blok arasında İslâm camiası	1
Azerbaycan şatri Nizami ve dünyanın bugünkü durumu	M. E. Resulzade . 5
Sovyetler Birliği gayri-rus memleketlerinin vaziyeti	Sozati Kansau . 10
Millî istiklâl davamızın bugünkü safhası	Mirza Bala . 16
Çılgınlık kurbanları	T. Ramazan . 19
"Ukrayna — Rusya değildir"	21
İkinci dünya savaşında Kafkasya gönüllüleri	İskenderoğlu . 25
Rusların amiral Kerk ile mülakatı	27
Starnberg konferansı	28
İki yüzlülerin gayretleri	29
Tarihi notlar ve vesikalar	31

MÜNCHEN

Kafkasya

(Der Kaukasus)

Millî İstiklâl Mefkûresini Yayar

Aylık Mecmua

Her ay üç dilde çıkar:
Türkçe, İngilizce ve Rusça

Mes'ul Müdür: A. KANTEMİR

Idarehane adresi: München 8, Steinstr. 40

2 nci yıl

Ağustos 1952

No 13

İki blok arasında İslâm camiası

20 Ağustos

Doğu halk kitlelerinin, yerli ve ecnebi hükûmetler tarafından lüzumu kadar dikkate alınmayan millî kurtuluş ve ekonomik talepleri, Atlantik sahillerinden Büyük Okyanusa kadar uzanan muazzam sahayı kaplayan İslâm dünyasında, yer yer müşahede edilen marazî ifrazat halinde dışarı fışkırmaktadır.

Doğunun geri kalmış memleketlerine yardımı derpiş eden ne Başkan Truman'ın 4 nci maddesinin programı, ne İran Şahının toprak meselesinin hakkaniyetle halli hususunda geçen yıl kendi memleketinin ekâbirine yaptığı müracaat ve ne de Mısır hükûmetiyle diğer hükûmetlerin buna benzer vaatleri tam vaktinde tatbik edilemedi.

Bu sebeple, fakrû zaruret ve hukuksuzluk içinde inleyen halk kitlelerinin bizzat kendilerinin yeni siyasi, sosyal ve iktisadî münasebet ve şekillerle değiştirmek istedikleri, eski yarı derebeylik nizamını yıkmak teşebbüsünde bulunmaları, hayret edilecek bir keyfiyet değildir.

Sovyet propagandasının zehirli rüzgârıyla körüklenen taşkınlıklar ve halkın gösterdiği galeyanlar, son zamanlarda bilhassa İran ve Mısır'da endişe verici bir mahiyet arz etmeğe başladığından, sulh ve emniyetin muhafazasında menfaati bulunan bütün dünyanın dikkatli nazarları bu memleketlere çevrilmiştir.

Düşüncesiz kral Faruk'ın tahtından indirilmesi ve Tahran sokak adamının İran başbakanı Gavami-Saltana'yı düşürmesi "kansız" ihtilâlin yalnız başlangıcına işaretler. Eğer önderlik edenler ihtilâli millî mecrada tutamazlarsa ve yine eğer Abadan ve Süveyş kanalını alâkadar eden meselelerin hallinde âdil bir icmâl bulunmazsa, beklenilmeyen kötü neticelere gebe olan bu ihtilâlin, üçüncü dünya felâketini ateşlemek ihtimali bile mevcuttur.

Dergimizin bir kaç evvelki nüshalarının birinde,*) bu sütunlarda, Doğuda vukubulan hâdiselerin içyüzünün; Sovyet hükûmetiyle, Atlantik Birliği devletleri

*) "Kafkasya" Mart 1952, Sayı 8

ve aynı zamanda Orta ve Yakın Doğu memleketleri hükümetleri arasında geçen yılın Kasım ayında teatiye başlanan enerjik diplomatik notalarla, Orta Doğu müdafaa blokunun her ne pahasına olursa olsun kurulmasına Sovyetler Biliğinin manî olmak isteğinde olduğunda yazmıştık.

Kendiliğinden anlaşılıyor ki, Sovyet diplomasi taarruzunun nihai hedefi yalnız Doğu memleketlerini (Mısır, İran, Irak Suudi Arabistan, Yemen, Ürdün ve İsrail) Orta Doğu komutanlığına iştirakten alıkoymak değil, fakat aynı zamanda adigeçen memleketlerin petrol ve stratejik üslerini kendi kontrolu altına almaktır.

Atlantik Biliğine girmiş olan Türkiye müstesna, taraflardan birini seçmekten sakınan Müslüman Doğu memleketlerinin esrarengiz sükûtu yüzünden, iki blok arasındaki ihtilâî, halâ aynı vaziyette kalup halledilememiştir. Ergeç içtinabı gayrı kabûl olan taraflardan birinin intihabının techhüründen ve istikrarsız vaziyetin muhafazasından, zuhur eden pürüzlü meselenin başlangıcından beri, en büyük rolü, İran petrolü ve Süveyş kanalı için yapılan mücadelenin en had devresinde, Doğunun müdafaa plânına iştirakten imtina eden ve bittabi Sovyet hükümetinin tesiriyle, Foreign Office'e tazyk yapmak ümidiyle hareket eden İran başbakanı Dr. Musaddık ile Mısır başbakanı Nahas Paşa oynamışlardır.

Bu zaman zarfında, Moskova idaresindeki beşinci kol, acı neticeleri bugün meydana çıkan, İran ve Mısırdaki istiklakla tahripkâr faaliyetinde bulunuyordu.

Tecrübeli Sovyet tahrikçi ajanları idaresinde, Tahran sokaklarında polisle nümayişçiler arasında, 21 Temmuzda cereyan eden kanlı hâdiseler, Gavami-Saltanaya karşı müstereken hareket etmek için, Dr. Musaddık'ın başında bulunduğu "Millî cephe"yi anlaşma yaptığı İran komünist Tudeh partisini takviyeye sebebiyet verdirdi.

Gavami-Saltana mağlûp edildikten sonra, Tudeh partisi, beklenildiği gibi, yaptığı hizmetlere mukabil, Dr. Musaddık'tan, partinin mevcudiyetinin İranda resmen tanınmasını ve parti üyelerinin devlet idaresinde vazifelere alınmasını talep etti.

Tam vaktinde aklı başına gelen Dr. Musaddık, Tudeh partisine hiç bir taviz vermek niyetinde olmadığını söyledi. Gerek bu vaziyet ve gerekse millet vekilleri ve senatörlerin ekseriyeti tarafından frenlenen toprak ıslâhatı hareketi şunu gösteriyor ki, İranda kanlı hâdiseler bir kaç defa daha tekerrür edebilir.

İranda bugün filen vaziyete hâkim olan ve geçenlerde Meclis Başkanlığına seçilen dini reis Ayetullah Kâşani'dir. O zamana kadar kulis arkasında hareket eden bu zatın emriyle geçen yıl öldürülen başbakan general Razmara'nın kâtili, "vatanperver gibi" hareket ettiği için, yine onun emriyle serbest bırakılmıştı.

Kâşani ile şeklen diktatörlük selâhiyetlerine haiz Dr. Musaddık arasındaki ittiyak mesnetsiz görülmektedir. Bunların her ikisi de İranda felâketli buhrana sebebiyet veren ve İngiltere için büyük siyasî iktisadî müşküller yaratan petrolün millileştirilmesi programı üzerinde birleşmiş bulunuyorlar. Londra ve Tahran inatlarına devam ediyor ve petrolün millileştirilmesi yüzünden zuhur eden ihti-

lâfıta bu güne kadar bir uyuşma yolu bulamıyorlar. Malî ablukada kalan İran, petrol işletmesi için, ecnebi memleketlerden malî ve teknik yardım temin edemedi.

Bu hususta Amerika, yalnız dostane tavsiyelerde bulunmuş fakat İran hükûmetine hiç bir yardım yapmamıştır.

İrandaki vaziyetin sağlamlığına emin olmayan Washington, Çinde Çan-Kay-Şek hâdîsesinde olduğu gibi, İran'a yapılan malî yardımın boşa gideceğinden ve gönderilen malzemenin eninde sonunda komünistlerin eline geçeceğinden endişe etmektedir.

Musaddık'ın henüz, Tudeh'in her hangi bir darbeyi hükûmet teşebbüsünü önleyecek kadar kuvvetli olduğunu düşünen İngiltere, Amerikanın bu noktayı nazarına iştirak etmemekte ve Musaddık ile yeniden müzakereye başlamak niyetindedir. Foreign Office'in İran meselesinde alacağı vaziyet hakkında, nüfuzlu İngiliz gazetesi "Observer"ın noktayı nazarı şudur: "İngiltere, malî menfaatlerinin aleyhine dahi olsa, vakit kaybetmeden, şu anda İrandaki komünistlere karşı koyacak yegâne kuvvet olan İran millî hareketine yardım etmelidir." Londra'nın, Amerikasız buhranı önleyip önleyemeceğini zaman gösterecektir.

Mısır'daki vaziyete gelince; Kahirede vukubulan darbeyi hükûmetten sonra nisbeten kısa zaman geçtiği halde, "Müslüman Kardeşlik" teşekkülü tarafından desteklenen Mısır ordusu genel kurmay başkanı general Necip ile tecrübeli diplomat Ali Mahirin uhdelarına düşen çetin meselenin hakkından geleceklerine dair bir çok emareler mevcuttur. Kuvvetli iradeye sahip olan bunlar, Nil sahillerini başıboş parazitlerden ve rüşvetçiler çetesinden temizleyerek memleketi köksal toprak ve diğer sosyal islâhat yapmak arzusuyla meşbudurlar.

Yeni Mısır hükûmetinin ilk mükemmel icraatı, general Necip tarafından başbakan Ali Mahire takdim edilen, ve toprak mülkiyetini azami 80 hektarla tahdit eden toprak islâhat plânıdır. Bu plâna göre, 80 hektardan fazla toprak sahipleri satın alınarak, satmak, istimlak ve terhin etmemek şartile, topraksız veya az topraklı köylüye (fellaha) verilmektedir. Zavallı fellâhı tatmin eden bu islâhat, yalnız başına Mısır'daki yeni rejimin kuvvetlenmesini teminat altına almaktadır.

Son alınan haberlerde, Mısırda yuvalanmış Sovyet ajanları, Nâhas Paşanın da musamahasile, İranda olduğu gibi, burada da kargaşalıklar çıkarmak teşebbüsünde bulunmuşlardır. 14 Ağustosta "Mısırın Lankashiri" denilen, İskenderiye yakınlarındaki Kafreldavvar mensucat sanayi merkezindeki işçiler "kahrolsun yeni hükûmet!" parolası altında, yeni iktidara karşı hasımane nümayiş tertip etmişlerdir. Bu nümayiş, millet menfaatlerini korumak için nöbette bekleyen ordunun kuvvetli eliyle bastırılmıştır.

Yeni Kahire hükûmetinin dış politikası hakkında general Necib'in "Mısır her zaman İngiliz milletinin dostluğuna ehemmiyet verecektir" şeklinde radyo ile verdiği beyanattan şimdilik bir fikir edinmek mümkündür. Batı dünyası hakkında aynı hayırhah beyanat başbakan Ali Mahir tarafından da verilmiştir.

Bundan başka, Mısırın Orta Doğu müdafaasına iştirakinden ve İngilterenin askeri kuvvetlerini Süveyş kanalından çekmeğe muvafakat ettiğinden bahsedilmektedir. Yine alınan haberlere göre Arap Birliği genel sekreteri Azzam Paşanın teşebbüsüyle, Batı devletleriyle işbirliği esasında dış politika ve müdafa meselelerini idare etmek üzere bir Yüksek Şura teşkil etmek maksadiyle, Arap meclketlerinin askeri şefleri arasında 23 Ağustosta Kahirede bir toplantı akteğilecektir. Mevcut kanaate göre Vefı partisi bu teşebbüse karşı mukavemet gösterecektir.

Bütün bunlarla alâkalı olarak, pek yakın zamanda, Müslüman Doğunun yenisinden, iki blok arasında istikamet tayin etmek meselesiyle karşı karşıya geleceğı kanaati hasıl olmaktadır. Bunun için, bu en mühim mesele hakkında bir kaç kelime söylemek isteriz. Bilindiğı gibi, beynelmilel sahnede "üçüncü kuvvet" olarak bulunmayı düşünen Arap Birliği ile Hindistanın meşhur devlet adamı Pandit Nehru, vaktiyle, Arap - Asya dünyasının bitarafılık prensibini ortaya atmışlardı.

Bu temayül, tabii Sovyetler Birliği müslümanları hariç, geçenlerde, dört binden fazla delegenin iştirak ettiğı Pâkistan İslâm Kongresinde izhar edilmiştir. Burada da bazı hatipler, "Slâv" ve "Anglo-Sakson" bloklarının mevcudiyetine işaret ederek, "ırkı, ılsanı ve millî ayrılıkların fevkinde" bir İslâm blokunun teşkillni ileri sürmüşlerdir.

İki muazzam blokun - Atlantik ve Sovyet blokları - arasında müstakil bir cephe almağa muktedir "üçüncü bir kuvvet" teşekkülü hususundaki bütün teşebbüsler hiç bir netice vermemiştir.

Böyle bir kuvvetin teşekkülü, yalnız arzuya lâbi değil, fakat aynı zamanda fevkalâde inkişaf emiş sınıf, iktisadî kudrete ve bir çok teknik kuvvetlere sahip sağlam ve müstakil devlet organlarına istinal etmesi lâzımdır.

İslâm dünyası şimdilik bunların hiç birisine sahip değildir. Fakat, İslâm dünyasında, halâ kurtuluşunu bekleyen atom enerjisi gibi, bir çok potansyel kuvvetler saklı bulunmaktadır. Bu kurtuluşu ve iktisadî kalkınmayı, ancak hür dünya ile müsavat, hürriyet ve adalet esasları üzerinde yapılacak işbirliği ve kültür mübadelesi temin edebilir.

İslâmiyet ve komünizmin birbiriyle uzlaşmasına imkân yoktur. Moskova, milliyetçilik hareketleri ve Doğu milletleri düşük hayat standardı gibi kozlarla oynayarak Kafkasya, Türkistan ve dünya hâkimiyeti iddiasında bulunan Sovyet imparatorluğunun diğer müslüman memleketlerinde filiyatta görüldüğü gibi, milletlere esaret ve ölüm götürmektedir.

Azerbaycan şairi Nizami ve dünyanın bugünkü durumu

Yazan: M. E. Resulzade

Klasik İran edebiyatının, Firdevsi'den sonra, en büyük ustası Azerbaycan şairi Nizami'dir. „Mahzenil-esrar“, „Husrev ve Şirin“, „Leylâ ve Mecnun“, „Heft Peyker“ (Yedi Güzel) ve „İskendername“ adlarını taşıyan beş manzumeyi bir cilt içinde toplayan „Hamse“siyle tanınmış olan Nizami'nin cihan edebiyatında müstesna bir yeri vardır. Şiire nisbetle, çok kere, XII. yüzyıla romantik epope devri denilir, çünkü bu devirde Genceli Nizami yaşamıştır. Nizami, Firdevsi'nin yarattığı şövalye romanının dar çerçevesini aşarak, lirik aşk efsanesi yazmış ve böylelikle, hissi romancılığın esasını koymuştur. Bazı Doğu tetkikçileri gibi, Batılı tenkitçiler de, üslup ve hikâyecilikte, onu Firdevsi'den üstün tutarlar.

Nizami'nin sanatkârlığı, âşıkça mesnevî yazmaktaki yeniliği takdir olunmuş ve kendisine Farsça ve Türkçe, mubalâgasız, yüzlerce benzetmeler yazılmıştır; bunlar arasında Hindistanlı Husrev-i Dehlevî, Türkistanlı Mir Alîşir Nevai ve büyük şairimiz Füzulî'nin adları dahi anılmaktadır. Avrupalılardan büyük Alman şairi Göthe Nizami'nin hayranıdır; kendisini „yüksek de-haya malik ince bir zekâ“ diye tanıır. „Heft Peyker“i İngilizceye çeviren G. E. Wilson, heyecan, ihtiras ve tahassürünü ifadede, Nizami'yi Shakespear (Sekspir) ve Petrarc (Petrark) la eşit görür. College de France profesörü C. Barbier de Meynard (Barbiye dö Meynar) Nizami'yi tarihi romanın babası sayar. İtalyalı Pizzi Boccacio (Bokkaço) nın „Dekameron“u ile Nizami'nin „Heft Pey-

ker“i arasındaki benzerliği kaydederek, birincinin ikinciden mülhem olduğuna işaret eder; İran edebiyatı tarihinin ilmi esasını koyan M. Ethé'ye göre Schiller (Siller) in „Turandot“ adındaki manzumesi Nizami'nin hikâyesiyle ilgilidir. „Heft Peyker“ masallarını, romancılığın akılları şaşırtan eserlerinden, Hoffmann'ın meşhur masallarına benzeten E. Bartels, Nizami'nin yaratıcılığını uzun uzadıya inceledikten sonra, onun hudutsuz büyüklüğünü göstermek üzere: „Nizami için ölçü yoktur, onu ancak kendisiyle ölçmek olur“ der. Nizami'yi Çağatay edebiyatının büyük ustası Alîşir Nevai de tartmak istemiş ve bunun için terazi kefesi „eflâk“ten, çeki taşı „küre-i hâk“dan bir kantar tasavvur etmiştir.

Şairliğinden, fantezisinden ve edebiyattaki mevkiinden çokça bahsolunan bu şahsiyetin iki tarafı, nisbeten, örtülü veya tamamiyle kapalı kalmıştır. Bunlardan biri şairin Azerbaycanlı bir Türk olması ve Türklük duygusu taşıması, öbürü de yetiştği memleketin geopolitiki-nden doğan siyasi meselelerle candan bağlı olmasıdır. Konuları bakımından halis bir Türk olan bu şair, aynı zamanda, Kafkasya'nın siyasi mukadderatiyle derinden ilgili bir yurttaşdır. „Azerbaycan Şairi Nizami“ adındaki eserimizde (Ankara 1951, milli Eğitim Yayınlarından) bu konuya önemli bir yer ayrılmıştır. Şu makalede ise yalnız şairin zamanındaki Rus tehlikesi hakkındaki düşüncesini tesbit etmek isteriz. Şairi bu günkü dünya durumuna bağlayan konu da budur:

„Hamse“nin beşinci mesnevisini „İskendername“ teşkil eder. „İskendername“ Makedonyalı Büyük İskender'in hal tercümesinden bahseden tarihi bir romandır. Fakat biz burada, tarihteki İskender'in sahsından ziyade, mütefekkir şairin zihninde idealleştirdiği edebi bir tip buluruz. Buradaki İskender, şairin gelecek için tasavvur ettiği dünya kuruluşunu gerçekleştiren bir kahramandır. Nizamînin İskender'i, Firdevsî'nin tasavvur ettiği gibi, damarlarında İran kanı akan ve İrana ancak bu sebeple galebe çalan bir fâtihtir. O, muvaffakiyetini kendi idare sistemiyle imanına ancak borçludur. Sözün mecazî mânasıyla, o bir Türk'tür. Çünkü çağındaki umumî modaya göre, eserlerini Farsça yazmış bulunan Genceli şairin kaleminde, Türk, yüksekliğin, kahramanlığın, akıl ve hikmetin, umumiyetle, bütün güzellikler ile iyiliklerin bir sembolü ve mecazî bir ifadesidir. Nitekim Firdevsî'nin İskender hakkındaki görüşünü çürüten şair der ki:

**Bilginlere daim kulak asardı;
İşlerini bilginlikle yapardı,
Yoksa bir Rum kalpağı giymiş bir Türk,
Hind'e, Çin'e ne suretle konardı?! ...**

Tarihteki İskender Kafkasya'ya uğramadan, doğruca Doğuya gitmiş iken, Nizamî onu buraya getiriyor. Şaire göre, İskender'in en heyecanlı icraatı Kafkasya'da cereyan etmiştir. Meşhur Derbend divarı bile İskender'in tavsiyesi ve yardımıyla yapılmıştır. Nizamî kendi çağındaki bütün meseleleri idealleştirdiği İskender'in devrine çeker ve bunları şu kahramanının eliyle hallettirir.

Şaire göre İskender Kafkasya'ya iki defa gelmiştir. İlk defasında o, Berde kraliçesi Nûşabe ile, menkıbeli bir şekilde, görüşmüş ve bu „Amazonlar şehrinin“ hükümdarıyla geçirdiği heyecanlı maceralardan sonra, dost ve mütefik olmuştur. Bundan sonra ise Kafkasya'ya

bırakan İskender, Çin seferine yollanmıştır.

Bu sırada Rus akıncıları Volga (Etil) nehriyle Hazer kıyılarına iniyor ve Kûra (Kür) nehriyle gelerek, şimdiki Gence çevresinde bulunan Barde şehrini tutuyor; ahalisini kılıçtan geçiriyor, zenginliklerini yağma ediyor, güzel kraliçesi Nûşabe'yi de esir aparıyorlar. Hâdise, tabii, İskender'in devrinden çok sonra, Arap tarihçisi Mas'udî'nin kayıtlarına, Ermeni tarihçisi Kağan-Katvatsî'nin de teyit ettiği IX. yüzyıla ait bir olaydır. Buna benzer bir Rus akınını Nizamî'nin yaşadığı XII. inci yüzyılda, Şirvan şahı Ahsitan dahi defetmiştir. Yetmiş gemilik bir filo ile gelen Rus istilâcılarını Bakû limanında yenen „zafer babası“ Ahistan'ı Şirvanlı Hakani, meşhur bir kasidesinde övmüştür. Nizamî kendi çağındaki bu olayı, kendine mahsus bir metotla, geriye, İskender devrine çekmiş, yurdunu korkunç düşmanın istilâsından bu dostunun eliyle kurtarmıştır.

* * *

Barde faciası üzerine, Kafkasya'yı büyük bir korku bürümüş; felâketi İskender'e haber vermek üzere, beylerden biri, koşarak Çin hududuna gelmiş ve İskender'in huzuruna çıkarak, Rus vahşetini kendisine haber vermiştir. Kafkasyalı elçinin ağzıyla, şair, Rusları şu suretle anlatmıştır:

**„Bunlar-demiş-şehir yıkar, yakarlar,
Dünyanın tortusu, alçaklar, hamılar,
Kurt gibi yırtıcı, vahşi ve hunhar,
Cömertlikten âciz, kancıl ve gaddar.
Adamlık beklemez bir kimse Rustan,
Ki benzer insana yalnız bakıştan!“**

Kafkasyalı elçi sözlerine şunları da ilâve etmiştir: „Tehlikenin önü alınmazsa, Ruslar Yakın Doğuya inerler ve o zaman Rum da, Horasan da, Hint de, Çin de elden gider ve bütün dünya vahşiler tarafından istilâ olunur.“

Elçiyi dinleyen İskender, hemen Rusun hakkından gelmeyi kararlaştırıyor ve bütün ordusu ile, Çin hududundan kalkarak, Kıpçak sahrasıyla Kafkasya yardımına koşuyor. İki ordu Kuzey Kafkasya'da karşılaşiyor. Şair bu karşılaşmayı kendine mahsus büyük bir kudretle tasvir ediyor. XII.inci yüzyılda çizilen bu karşılaşma tablosu, iki büyük cepheye bölünmüş, bugünkü cihan manzarasını andırıyor. Bir yanda „kuvveti cehlinden gelen“ dögüşgen, fakat medeniliği yok, yıkıcı bir unsur: İptidaf Rus kuvveti; öbür yanda şu tehlikeyi defetmek için, başta Rumlar olmak üzere, medenî dünya milletlerinden kurulu birleşmiş bir kuvvet: Medenî İskender ordusu! Dikkate değerdir ki, İskender devrindeki medeniyet koalisyonu da, şimdi olduğu gibi, bilgi, teknik ve silâh bakımından, karşı tarafa üstündür.

Kafkasya ve dolayısıyla bütün dünya uğrunda yapılacak savaşın tarihi önemini, belirtmek üzere, şair, biri Rus kumandanı Kıntal'a, biri de medeniyet kahramanı İskender'e, kendi kuvvetlerine hitapla, birer nutuk söyletiyor. Kıntal diyor ki:

„Tanrı verir kazanırsak burda biz,
Arzı tutar, şaholuruz şüphesiz!“

İskender diyor ki:

„Kafkasya'dan tutmuş ta Çin denizine,
Türkler yayılmış hep yerin yüzüne;
Gerçe onlar akrabamız değiller,
Rustan fazla hem Rumlara kinliler;
Türk'ün gücüyle biz fakat gerçekten,
Tam keseriz Rus ayağını bu yerden!“

Hayret! XII.inci yüzyıl şairi çağdaş bir dille konuşuyor. Rustan ziyade Rum'a beslenen kinden bahsi, sakın, bizi şaşırtmasın: Bu kinaye, şaire, şüphesiz, Selçuk-Bizans mücadelesiyle ilham olunmuştur. Fakat ne olağanüstü bir zekâ, ne peygamberane bir eda ki me-

deniyet dünyasıyla beraber, bütün Türk-lüğü tehdit eden asıl korkuyu ta o zaman sezmiş ve haber vermiştir.

* * *

Nizami'nin zamanında Amerika daha keşfedilmemişti. Medeniyet dünyası yalnız Akdenizle Çin denizi arasına munhasırdı. Rumlu İskender yerine, faraza, Amerikalı bir kumandan korsanız, 800 yıl evvel, çizilen tablo bugünlerde yaşadığımız milletlerarası bir durumun tam bir eşini teşkil eder! Medeniyet dünyasının yıkıcısı komünizme karşı alınmış olduğu cephede Türk gücüne verilen önem bile İskender'in bu nutkunda belirtilmiştir!

Nizami, sade durumu tasvir etmek ve tehlikeyi göstermekle kalmamış, aynı zamanda, anarşi ve ahenksizlik içinde bocalayan dünyanın ıslahı çaresini de göstermiştir. Cehlin kara kuvvetiyle ilmin aydın kuvveti arasında, cihan hâkimiyeti uğrunda, emsalsiz bir mücadele vardır. Zafer bilginin ve hakkındır! Nitekim, bahsedilen „Kafkasya harbi“nde de galebe hak ve medeniyet kahramanı İskender'e nasip olmuştur; „güzel Nüşabe“ Rus esaretinden kurtulmuştur!

Cihan hâkimiyeti, Nizami'ye göre, hiç bir zaman kara niyet ve kaba kuvvetle temin olunamaz. Milletlere zorla değil, manevî otorite ile ancak nüfuz edilebilir. Yetişir ki onların vicdanlarına hitap edilebilinsin!

Dünyayı siyaseten feth ettikten sonra, İskender'e gökten bir ses „Ya İskender, şimdi de peygamber olacak, dünyayı yeni baştan dolaşacak, milletleri Tek Allahlık dinine getireceksin!“ demiştir.

Bu ilâhî hitap karşısında sarsılan İskender:

— Ben mi peygamber?! mucizem ne? diye sormuş ve tereddüt göstermiştir. O zaman ilâhî ses İskender'e:

— Mucizen bu, bütün milletlerin di-

lini tercümansız anlıyacaksınız; milletler de senin Rumcanı, aynı şekilde, vasitasız anlıyacaklardır!

Milli vicdanın tercümanı dil değil midir?... Öyle ya... Şair demek isti-

yor ki, milletlerarası nizam ancak milli hakların tanınmasıyla kökleşebilir!

İnsanlığın susadığı tek dünya barışının bundan daha yüksek formülünü kim vermiştir?!...

"Amerikanın Sesi" radyosunda Nizami

31. 7. 1952 de, "Amerikanın Sesi" radyosu aşağıdaki fıkrayı yayınlamıştır. Mezkûr fıkrayı Azeri lehçesini aynen muhafaza etmek şartile naklediyoruz:

Bir çox Şerg böyükleri kimi, Azərbaycan'ın böyük şairi Gəncəli Nizami'nin də anadan olduğu ilə dünyadan getdiyi gün belli deyildir. Fəqət Şair'in əsərlərindən bəzələrinin yazıldığıları gün məlumdur: məsələn, sən'et baxımından ən parlaq menzumesi-Yeddi Gözəl, 1197. ci ili iyunun 31. nde yazılmışdır. Bu vəsile ilə bugün Azərbaycan şairi Nizamini xatırlatmaq istəyirik.

"Mexzen-ül-Esrar" (Sirlər, Xəzinəsi), "Xüsro və Şirin", "Leyla və Mecnun", "Heft Peyker" (Yeddi Gözəl) və "İskender-nəmə" adındaki beş menzumedən ibarət olan "Xemse" silə məşhur Nizami'nin yalnız Azərbaycan və Yaxın Şerg edebiyatında deyil, bütün dünya edebiyatında şərəfli bir yeri vardır.

Bundan səkkiz yüz bu gəder il əvvəl, 1141 de, Gəncə'də anadan olan və bütün ömrünü burada keçirən Şair, asrinin ən tanınmış bir şe'r sən'et və fikir adamıdır. XII. ci əsrə, edebiyatçılar, romantik epope döri deyirlər; çünki bu dördə Gəncəli Nizami yaşamışdır. Nizami, məşhur İran dastancısı Firdösi'nin yaratdığı gəhrəmanlıq romanının dar çərçivəsini aşaraq, lirik aşq əfsanəsi yazmışdır. Hissi romancılığın binasını koyan Nizami'dir.

Nizami'ye, Farsca və Türkce, mübahiləgəz, yüzlerce benzetmələr yazılmışdır. Bu benzetmə yazanlar arasında Hindistanlı Xüsrov-i Dəhləvi, Türkiistanlı Ali

Şir Nəvai, Azərbaycanlı Füzuli kimi dünyəyə tanınmış Şerg məşhurları vardır. Avropalılardan dünya şairi Göthe, Nizami'nin heyranıdır; Yeddi Gözəl İngilizcəyə tərcümə edən Wilson, Nizami'ni Shakespear (Şekspir) və Petrarc (Petrark) a tay tutur. Nizami'nin ölçüyə gəlməz böyüklüyü Şerg'də də, Gərb'də də təgdir olunmuşdur: Nəvai, Nizami'nin vəznini ölçmək üçün gözələri "əflək" den, çəkidişi "kürey-i xāk" den bir tərəzi təsevür etmişdir. Bir müstəşiq də "Nizami'ni ölçəcək bir ölçi yoxdur, onu ancaq onun özü ilə ölçmək olar" demişdir.

Nizami'nin şe'ri, sən'eti, və hikməti həggində çox kitab yazılmışdır; Şair hər cəhətdən təhlil olunmuşdur. Fəqət onun iki tərəfi: Azərbaycanlı Türk olmasıyla yetişdiyi məmləkətin ana məsələləri ilə yürekdən ilgilənməsi, nisbətən, örtülü kalmışdır.

İşlədiyi mözülər baxımından Şair, xəlil bir Azeri Türki olduğu gəder, məmləkətinin siyasi müğəddəratı ilə cədan bağlı bir Kafkaslıdır. Resulzadə Mehmed Emin Beyin 1951 de, Ankara'da, Türkiyə Cümhuriyyəti Milli Məərrif Mətbəəsi tərəfindən nəşrolunan 400 böyük səhifəlik "Azərbaycan Şairi Nizami" kitabı bu iki bəhsi incədən incəyə tədgig etməkdədir. Kitabın "Konularına görə Nizami" təsli bu beyitlərlə xiləse edilmişdir.

Farsçılığı yox O'nun,
Kavkas diye zök alar,
Gözel kadın tipleri-
Şöhəsi yoxdur ki O,

Türklüğe çox bağlıdır;
Rusdan canı dağıdır;
Ya Türk, ya Kafkashdır.
Bir Azərbaycanlıdır!..

Bütün eserlerinde gözəl şəxsiyyətini yüksək fikirlərinin xidmətinə verən Şair, zamanındakı modaya tabi olaraq, eserlərini farsca yazmışsa da, hislərində tamamilə Azərbaycanlı bir Türkdür. Adəlet fikrinə cədan vurğun olan Nizami'nin nəzərində Türk demək, ədil deməkdir. Adil olmayan Türk də ola bilməz. Polisin zülmünə uğramış aciz bir gənc arvadın ağziylə O, Səlcuklu Soltan Sencer'e hələ xitab edir:

**Türklerin çün yüksəldi döletleri,
Ədalətdən süsləndi həp əlləri,
Mədan ki sən zülmə əmil olursan,
Bir Türk degil, çapqon bir hindusan!**

"İskəndərnamə", Şairin sosial və siyasi fikirlərini topla olaraq anlatan olğun bir esərdir. Bu esər zahirde Makedoniyalı Böyük İskəndər'in sergüzesdini anlatır. Fəqət həqiqətdə buradakı gəhrəman tarixdəki İskəndər degil, Şairin öz zəgine görə yaratdığı ədəbi bir tipdir. Bu tipi ilə Nizami, gələcək üçün təsevvür etdiyi dünya quruluşunu gərçələşdirən bir gəhrəman təsvir etmişdir. Tarixdə Kafkasya'ya uğramamış olan İskəndər'i, Nizami, buraya gətirdi:

Rus təcavüzünə uğrayan Kafkasyalılar, İskəndər'i köməgə çağırırlar. Gəndərdikləri gəsədlərin ağziylə, Kafkasya'ya yapılan hücumun önü alınmazsa bütün mədəniyyət dünyası təhləkeyə düşər, deyirlər. Mədəni millətlərdən qurulmuş müttəfik bir ordunun başında, İskəndər, həman Kafkasya'ya gəlir. İstila ilə istiklal, istibdad ilə azadlıq, vəhşət ilə mədəniyyət qüvvətləri qarşılaşırlar. Oxuyucuların gözində dünyanın bugünkü vəziyyətini andıran bir səhnə canlanır. Heyəcanlı anlar və böhranlı günlər keçirən bu mücadele nihayət mədəniyyət ordusu-

nun zaferiylə bitir. Azadlığın rəmzi Bərdənin gözəl kraliçəsi Nüşabə esirlikdən kurtarır.

Nizami insaniyyətçi bir şairdir. İnsanı insan olaraq sevir. Azadlığın aşığıdır. Zülmün, istibdadın düşmənidir. Fəqirlik və səfəletdən mütcəssirdir. Bütün eserlərində ədalət, azadlıq və mütəvəllət fikirlərini yayır. İskəndərnaməsinin sonunda Şair, bir "Cənnət Şəhər" təsvir edir. Bir peyğəmbər şəxsiyyətiylə bütün dünyanı doladıqdan sonra, İskəndər bu şəhərdə ideal bir nizam tapır: Buradakı insanlar arasında tam bir təsəvvüd və qardaşlıq vardır. Kəvğa və niza nədir bilməzlər. Şəhərdə polis, kapılarda qıfıl yoxdur. Kimlənin kimseyə ihtiyacı yox, hər kəsin özünə görə mali və güzəranı vardır.

İnsaniyyətçi və sosial ədalət tərəfdarı Nizami'ni Bolşeviklər mənimsiyir, Onu öz propaqandalarına alet edirlər. Nizami onların şairi imiş: Səvət rejiminin gələcəğini bundan 800 il əvvəl xəbər vermiş imiş. Hətta Cənnət-Şəhəri "Səvət Cənnəti"nin olduğu bir yerdə yerləşdirmiş imiş.

Yuxarıda geyd etdiyimiz kitabında Məhmed Emin Resulzadə bu mözudan behşəçərək, deyir ki:

"Nizami'nin Cənnət Şəhəri dindardır, Səvət Cənnəti isə dinsizdir; birincisi Allah tanıyır, obirisi Allahı danar. Birincide yalan söylenməz, ikincide isə yalan ən böyük propaqanda silahıdır. Birincide sevgi əsas tır, ikincide isə nifrət. Birincide heyvanlar belə əminiyətdə iken, ikincide insanlar daima ölüm qorxusu altındadırlar. Birincide kan tökmək həram iken, ikincide kanlılıq əsasdır. Birinci ağırlik nədir bilməz, ikincide hakim olan oğrılıqdır. Birincide polis yox, ikinci en

kanlı bir polis rejimidir. Birinci casusluk bilmez, ikincide her kes casusdur. Birinci silahsız ve barışcudur, ikinci dışından dırnağına gider silahlıdır. Birinci fitne nedir bilmez, ikinci bütün dünyayı alolaştırmak isteyen bir fitne yuvasıdır!"

Sözün kıyası: Dini exlage ve içtimai tesanüde dayanan "Nizami sosyalizmi" ile dini danan ve sınıflar kavgasını kökükleyen kanlı Balşevik sosyalizminin

birbirine benzeyen hiç bir terefi yoxdur! "Azerbaycan Şairi Nizami" kitabından nakletdiğimiz bu sözler aşağıdaki setirlerle temamlanır:

"Balşevikler, zamanımızda yaşamış olsa idi, Nizami bizimle beraber olardı, deyirler. Feget bize göre, sevgi ile nifret, rehmet ile lânet ne gider bir araya gelebilirlerse, Nizami ile Balşevikler dext o gider beraber olabilerler!..."

Sovyetler Birliğı gayrı-rus memleketlerinin vaziyeti

Yazan: Sozati Kansau

Muhacerette bulunan gayrı-rus halkların millî matbuatı, komünist diktatörlüğünün, Ruslara nazaran, gayrı-rus halkları tarafından tamamen başka türlü karışılmakta olduğunu her zaman ispat etmeğe çalışıyordu.

Bu matbuatın iddiasına göre, Sovyetler-Birliğı gayrı-rus bölgelerinde, komünist iktidarı, yabancı bir tezahür olarak telâkki edilmekte ve bu bölgelerin halkı elde edebildiğı bütün vasıtalarla buna mukavemet göstermektedir. Bu hal Sovyet realitesinden alınan ve vesikalara istinat eden bir çok misallerle dahi teyit edilmektedir. Meselâ: bilâfasıla devam eden „burjuva-nasyonalistler“in muhakemeleri, gayrı-rus bölgelerde Sovyet iktidarının aleyhine fasılasız devam eden isyan hareketleri, yine bütün gayrı-rus halkların kollektifleştirmeye karşı gösterdikleri devamlı mukavemet hareketleri ile buna benzer diğer hâdiseler.

Rus muhacir matbuatı, harpten evvel, hür dünyanın emrettiğı gazetecilik ahlakına uygun olarak, bu gibi iddialara itiraz etmiyordu. Kremlinin esareti altında bulunan milletlerin elemli vaziyetini tah-

rif etmeyen ve komünizmin zulmüne karşı esas mücadelenin gayrı-rus milletler tarafından yapıldığını kabul eden muhacir rus matbuatı, komünizmin geçici bir tezahür olduğunu ve diğer bütün hallerde Rusyadan ayrılmanın, gayrı-rus milletlerin zararına tecelli edeceğini ispat etmeğe çalışıyordu. Hatta, mazinin esassız idealleştirilmesinde bile, muhacir rus matbuatı nisbi bir itidal muhafaza ediyordu.

Harpten sonra Sovyetler Birliğı bütün halklarının muhaceret safları yeni kuvvetlerle takviye edildi. Böylece takviye edilen muhacir rus matbuatı esash bir surette edasını değıstirdi. Sovyet matbuatının itiyat ettiğı topyekün yalan ve riyakârlık, olduğu gibi muhacir rus gazete ve dergi sahifelerine nakledildi. Bu vaziyet kendisini, bilhassa, göze çarpacak bir şekilde, sözde, milliyet meselesi sahasında gösterdi.

Harpten sonraki rus muhacir matbuatı, oy birliğıyle, Sovyetler Birliğinde milliyet meselesi diye bir şey olmadığını iddia etmeğe başladı. Eski Vlasovcılar, eski Troçkistler ve gayrı rus halklar

üzerinde Rus halkının komünist diktatörlüğünü terviç edenlerin „otoriter“ fikirlerine istinat eden eden muhacir „hâkim rus milleti“ matbuatı şunu ispat etmek istiyor ki, bolşevik idare sisteminde yegâne ve esas fenalık, „Gürcü“ Stalin ve etrafındaki gayrı-ruslardır. Sovyetler Birliği halklarını ise birbirinden ayıran hiç bir tezat yoktur. Kendi arkadaşlarını ve „yoldaş“ larını (*) ölünceye kadar sopalarla döven kızıl ordu erlerine mahsus Alman kamplarının dünkü polisleri, bugün iddia ediyorlar ki, Stalinin zulmü rus ve gayrı-rus halkları uzlaştırmış ve gayrı-rus halkları her türlü millî emellerden vaz geçirmiştir.

Gayrı-rus halkların millî-kurtuluş temayüllerini inkâr etmek gayısiyle böylece hareket eden büyük Rusya müdafileri bir çok hallerde manasızlıklara başladılar. Meselâ: Melgunov'un Paris „demokratları“, faşist temayüllü „solidaristler“, Vlasovci naziler ve diğerleri şunu iddia ediyorlar ki: Sovyetler Birliğinde, muhtelif ırk, dil, tarihî kültür ve hususiyetler bakımından bir çok milletler yoktur, Stalinin sahte „Sovyet halkı“ gibi, bir takım „Rusyalılar“ vardır.

Fakat, afaki gerçeklik bize tamamen aksini gösteriyor ve gerek harpten evvel, gerekse harpten sonraki bütün yalan iddialarla tezat teşkil ediyor.

Sovyetler Birliği, asla millî sulh ve ahenk içinde değildir. Milliyetler meselesi, tek devlet içinde rus ve gayrı-rus milletler meselesi, Sovyet iç politikasında günün en mühim meselerinden birini teşkil etmektedir. Bu mesele, sözde Sovyet kuruluşunun geniş cephesinde silâh gücüyle halledilmeğe çalışılmakta ve bu mücadele, Sovyet hükümetinin, gerek

kültür ve gerekse iktisadî cephelerde aldığı tedbirlerle, aynı kuvvetle devam edip durmaktadır. Mütemadiyen „burjuva-nasyonalizmi“ ile suçlandırılarak kurşuna dizilen şu veya bu grup kültür işçilerinin yerini işgal eden diğer gruplar, bir müddet sonra aynı akibete uğramaktadırlar. Aynı hal, memleket ve milletlerinin sömürge istismarına karşı mücadele eden yerli iktisadiyatçıların da başına gelmektedir. Bu inatçı mukavemetin, rejimden gayrı memnun halkın adı muhalefeti şeklinde olmayup, millî-istiklâli istihdaf eden hakiki millî-kurtuluş mücadelesi vaziyetinde tecelli etmesi calibi dikkattir.

Gayrı-rus bölgelerde cereyan eden bu mücadele, hoşla gitmeyen rejime karşı yapılan mücadeleler şöyle dursun, tabii ve mantıkî inkişaf ile imparatorluğun parçalanmasını intaç ettirecek olan ideolojik esaslara karşı her türlü tedbire baş vuran rejime müteveccihdir. İşte bu yüzden ki, Sovyet sistemi, merkezde kâfi derecede müstakar bir vaziyette olduğu halde, kenar bölgelerde yâni gayrı-rus bölgelerde, merkezin yabancı kuvvetleriyle desteklenen istikrarsız ve yabancı bir tezahür olarak devam etmektedir.

Buna delil olarak, geçenlerde yapılan, mahallî parti teşekkülleri merkez komiteleri umumî toplantılarının Moskova gazetelerinde geniş akisler yapmasıdır. Buna mukabil, her fırsatta kâfi derecede malûmat sahibi olduğunu her zaman ispat etmiş bulunan muhacir rus matbuatı ise, bu hususları sükûtle karşıladı.

Meselâ: Şimalî Osetya mahallî parti teşekküllerinin bölge komitesi toplantılarında bulunan „Pravda“ gazetesinin (25. 4. 52) muhabiri şöyle yazıyor:

„Bölge komitelerinin ideolojik müesseseleri sevk ve idarede büyük noksanlıkları vardır.“

(*) „Yoldaş“ Sovyetler Birliğinde cari „tovarişç“ kelimesinin türkçe tercümesidir. „Yoldaş“ kelimesi kızıldorda, müslüman ve Türk ırkından olan erleri çağırmaq için hakaret-amiz bir şekilde gerek Rus erleri ve gerekse Rus subayları tarafından kullanılmaktadır.

Bundan sonra, mezkûr müesseseler tarafından yapılan "büyük hatalar" sayılmakta ve şöyle devam edilmektedir:

"Cumhuriyette, son yıllar zarfında, tarihe, edebiyata ve dile ait neşredilen kitap ve broşürlerde olduğu gibi, edebiyat ve sanat eserlerinde dahi ciddi ideolojik hatalara ve burjuva-nasyonalist karakterini haiz bir takım tahriflere meydan verilmiştir."

Muhabir ithamlarını şöyle maddeleştiriyor:

V. Abayev'in "Dil bakımından Osetya'nın menşei ve kültür mazisi," B. Skitski'nin "Osetya halkının tarihi hakkında etütler" eserleriyle, M. Totoyev, V. Galtsev ve diğer bazı muelliflerin makale ve etütlerinde, Osetya tarihinin patriarkal-feodal devresi idealize edilmektedir."

Takbih edilen bu eserlerden, biz yalnız dünya lisanıyat çevrelerinde çok büyük bir isim yapmış olan meşhur lisanıyatçı profesör V. Abayev'in eserini (*) okuduk. Bu eser, dil âleminde şimdiye kadar Osetin dili hakkında yapılan araştırmaları derinleştirmekte ve daha fazla vuzuh vermektedir. Kitapta, iskit-ose-tin dilleri mukayese edilmekte ve bu bakımdan bu günkü Osetin halkı ile Şimali Karadeniz sahillerinde kadim devirlerde yaşayan insanlar arasında karabet olduğu ispat edilmektedir. Oyle görünüyor ki, Kremlinin totaliter emperyalizmi için bir "tehlike" teşkil eden bu gibi mukayeselerde "Osetyanın tarihinde patriarkal-feodal devrinin idealleştirilmesi" hükmüne varılmaktadır.

Kremlin reçetelerine göre "kültür çalışmaları"nın ne şekilde olması lâzım geldiğini muhabirin verdiği haberin aşağıdaki kısmından anlamak mümkündür:

*) Normal yollarla B. Abayev'in eserini Sovyetler Birliğinden getirtmek artık mümkün değildir.

"Partinin bölge komitesi, muharrir ve sanat işçilerinin yüksek mefkûreli eserler yaratmaları hususunda kâfi derecede gayret göstermemiştir. Osetin edebiyatı az çok yükseldiği halde, muharrirler kendi eserlerinde, sovyet realitesini, komünizmin kurucusu-yeni insanın inkişafını, cumhuriyetlerin iktisadi ve kültür muvaffakiyetlerini zayıf aksettirmekte ve enternasyonalizm ile Sovyetler Birliği halklarının dostluk fikirlerini az propaganda etmektedirler."

Muhabirin, yokluğuna işaret ettiği bu "enternasyonalizm ve Sovyetler Birliği halklarının dostluk fikirleri" ile, büyük rusyacılarla gayri-ruslar arasından satın alınmış yarıdakçıların Wiesbaden'de sahte kâğıtlarla oynadıkları "Rus ve gayri-rus halkların bozulmaz dostluğu" fikri tamamen ayırdır.

Yapılan "hatalar"ın sayımı şu sözlerle bitmektedir:

"Osetya cumhuriyetinin tarihçileri, edebiyatçı ve muharrirleri Nart destanını süslemeğe gayret ediyorlar. Bunlar, Nart destanına ait ilmi çalışma ve eserlerinde, mütemadiyen patriarkal-karabet münasebetleri meth ve Nartların komşularına yaptıkları akınları haklı çıkarmaya çalışıyorlar."

Nartlar, Osetin halkı da dahil, Şimali-Kafkasya millî ve efsanevi kahramanlarının içinden çıkan, efsanevi bir halktır. Fransız profesörü Georges Dumesile'in, garbi Avrupa âlimleri tarafından efsanevi Nartlar hakkında neşredilen yazıları mufassal bir surette derhiyip toplayarak neşrettiği kitap, (Georges Dumesile-Légendes sur les Nartes-Paris 1930) bakiyesini hâlâ Şimali Kafkasyanın hayat tarzında keşfi mümkün olan, kadim mazinin akislerini ihtiva etmektedir. Kremlinin Nart destanına karşı açtığı sefer, mecmuamızın bir kaç evvelki nüshasında Bay Mirza Bala'nın mükemmel bir surette tahlil ettiği "Dede Korkud"

destanına karşı yapılan hücumun aynı karakterini taşımaktadır. Sovyetler Birliğinde efsanevi kahramanlara yalnız Rus halkı sahip olabilir. Diğer bütün hal-lerde ise bu gibi destanlar bir takım milli küstahlıklar doğurabilir ki, böyle destanlarla mücadele etmek lâzımdır. Finlandiya milli destanı "Kalevala"nın Finlandiya'nın yeniden doğuşunu intaç ettiğini Kremlin rusofilleri çok iyi biliyorlar.

Sovyet iktidarını, milli folklorını ve umumiyette milli hayal tarzını izhar eden yalnız Kafkasya rahatsız etmiyor. Meselâ: Kırgızistan komünist (bolşevik) partisi merkez komitesi toplantısında şöyle bir karar sureti çıkarılmıştır: ("Pravda" 8. 7. 52)

"... tarih ve edebiyat ilimlerinde uzun müddet faaliyette bulunan Samançif, Bektenov, Beciyev gibi burjuva-nasyonalistler, edebiyata bir takım milli fikirler sokarak ilmin inkişaf ve terakkisine mani oluyorlardı..."

"... kozmopolit temayüllü propaganda yapılarak, Kırgız halk kültürünün inkişafında rus kültürünün oynadığı rol tak-tir edilmiyordu. "Manas" destanından alınan "Büyük sefer" parçasının intişarı büyük bir hata teşkil etmektedir. Bu esere panislamizm, pantürkizm gibi mür-teci fikirler sokulmuş bulunmaktadır."

"Pravda" gazetesinin muhabiri J. Lu-kin tekrar bir çok "tahrifler ve hatalar" sayarak şu neticeye varıyor:

"Rus ve Kırgız milletlerinin büyük dostluğu ve Sovyet ilim adamlarının çalışmalarını hakkında çok az eser yazıl-maktadır."

Bu yılın Ocak ayında mezkûr "açıkla-malar" dolayısıyla, Sovyetler Birliği ilim akademisi Kırgız şubesinde "iş çeviren" "burjuva-nasyonalistleri" himaye ile suçlandırılan Kırgızistan komünist (bol-şevik) partisi merkez komitesi sekreteri Oruçaliyev "tasfiye" edilmiştir. Bittabi

"burjuva-nasyonalistler" de ortadan kaybolmuşlardır.

Aynı hal, arazisi itibarile ikinci "müt-tefik cumhuriyet" olan Kazahistanda da vukubulmaktadır. Bu hususta, "burjuva-nasyonalist" liğe kendisinin de potans-yel namzet olduğuna şüphe etmediğimiz, Kazahistan komünist (bolşevik) partisi merkez komitesi sekreteri J. Şayahme-tov açıklamalarda bulunmaktadır. ("Prav-da" - 10 Nisan 1952). Şayahmetova göre, Kazahistanda da, "bir takım muharriir ve edipler büyük ideolojik hatalara... düşmüşlerdir..." onlar da "federal-bey-lik hayatını terennüm" ediyorlarmış. Ka-zahistanın Şamili, Kenesarı Kasım "ec-nebi istihbarat ajanı" ilân edilmiştir. Tür-kistanın bu milli kahramanı 1840-50 yıl-larında, memleketine nüfuz etmeğe çalı-şan Ruslara karşı mukavemetle bulun-muştur.

Şayahmetov şöyle devam ediyor: "Ke-nesarı Kazahistan halkının menfaatle-rini hiç bir zaman ve hiç bir işde ifade etmemiştir. Onun bir tek gayesi vardı. O da, Kazahistan halkının yabancı düş-manlarıyla birlikte, Kazahistanı Rusya-dan ayırmak."

Sovyetler Birliği Batı bölgelerinde dahi "ideolojik çalışmalarda noksanlar" vardır.

Ukrayna komünist (bolşevik) partisi merkez komitesi sekreterinin yazdığına göre ("Pravda" 31 Mart 1952), Ukrayna komünist (bolşevik) partisi merkez ko-mitesi, okul programlarında, Ukrayna dil ve edebiyat kitaplarında, okul ve okuma kitaplarında büyük noksanlar olduğunu tespit etmiştir. Bu kitaplarda, Sovyetler Birliği halklarının dostluk meseleleri, sovyet vatanperverliği, Ukray-na ve Rus edebiyatının karşılıklı bağ-lılığı hakkında çok sathî malûmat veril-diği gibi, Sovyet edebiyatının terbiyeci manası dahi kâfi derecede belirtilme-miştir."

Toprak kolektifini kaldırmayarak
711 sonra kolektifini kaldırılmıştır. Top-
rak kolektifini oluşturan bölge
halkı salını oluşturma bence
50-55

Kısaca, Sovyet imparatorluğunun bütün gayrı-rus memleketlerinde, komünist devlet makinesinin merkeziyetçi ve le-messüllü seyrine karşı, millî hayat tarzını ve millî kültürünü muhafaza edebilmek için mücadeleye devam edilmektedir.

Aynı anudane mücadele, komünist devletin geniş köylü kitlelerinin esareti demek olan kolektifleştirme başla-olmak üzere, iktisadî cephede de devam ettirilmektedir.

Gayrı-rus halkların millî mabuat sahi-telerinde bir çok defa kaydedildiğine göre, Rusyanın kendi bölgelerinde, kollektifleştirme müşkülatsız tatbik edildiği halde, gayrı-rus bölgelerde ancak silâh gücüyle tatbik edilebilmiştir. Bu fark, Rusya ile gayrı-rus bölgelerinde köylü mülkiyetinin mazideki karakteri ile alâ-kalı an'aneler, diğer organik sebepler ve rus köylüsünün "Krepostnoy" (top-rak köleliği) devrinin kalıntılarıyla dahi izah edilmektedir.

Rus köylü kitleleri, toprağa müştereken sahip bulunuyorlardı. Yani, toprak ayrı ayrı ailelerin mülkiyetinde olma-yup, bütün bir köyün mülkiyetinde bu-lunuyordu. Bu bakımdan, Rus köylü-sünde mülkiyet insiyakı mevcut değildi. Bundan başka, uzun müddet "Krepost-noy" hukuku zulmü altında yaşayan Rus köylüsünde hususî teşebbüs hassaları dahi mevcut değildi. Rus köylüsü, kendi iktisadî faaliyetinde müştereken, kollek-tif bir şekilde çalışmağa alışmış bulun-u-yordu. Bunun için, Rus köylüsünün ko-layca kolektifleştirmeğe intibak etmesi hayret edilecek bir keyfiyet değildir.

Gayrı-rus bölgelerde ise, kaide olarak, toprak ayrı ayrı ailelerin mülkiyetinde bulunuyordu. Bu kaideye aykırı olarak, her hangi istisnalar bulunsu dahi, bu yalnız Rus hâkimiyetinin bir neticesi ve kökleşmemiş bir yenilik manzarası arz-e-di-yordu. Başka türlü de olamazdı, zira Kafkasya dağlarında veya Türkistanda

araziyi işlemek, yüksek toprak bilgisine ve karışık sulama tesisatına ihtiyaç gö-steriyordu. Her toprak parçasında asır-lardan beri aynı aile nesillerinin emeği vardı. Velhasıl toprak, sahiplerinin hali-süddem öz malı bulunuyordu. Kollektif-leştirme başlandığı zaman bütün gayrı-rus bölgelerde - Kafkasya, Ukrayna, Tür-kistan ve sairede - fırtına koptu. Bütün bu memleketlerde kolektifleştirme zorla tatbik edildi. Ukrayna ve Şimalî Kaf-kasyada ise, yüz binlerce cana mal olan, sun'î açlığa baş vurmak mecburiyeti ha-sıl oldu.

Fakat şimdi de göreceğimiz gibi, kollektifleştirme fikri halen gayrı-rus böl-gelerde tamamilen benimsenmemiştir. Bu hususta, Gürcistan komünist (bolşevik) partisi merkez komitesi toplantısında ("Pravda" 14 Haziran 1952) şu neticeye varılmıştır:

"... Gürcistan komünist (bolşevik) partisi merkez komitesi, eyalet ve bölge komiteleri, Cumhuriyetin sovyet ve zirai organları, hükûmetin ve partinin kolhoz topraklarının muhafazası, zirai artel (*) nizamnamelerinin ihlâl edilmemesi husu-sundaki kararların yerine getirilmesi için son zamanlara kadar devamlı olarak mü-cadele etmemişlerdir. Bunlar, toprakla-rın boş yere harcanmasına, umumi em-valin, hayvanların ve paranın çalınma-sına göz yummuşlardır."

Başka türlü ifade edecek olursak, ma-halli hükûmetin bütün makamları kollektifleştirme kanununun ihlâlini "hima-ye" ediyorlardı. Bunlar, "kolhoz toprak-larının bazı kısımlarını, bir takım yar-dımcı ekonomi, fidanlık ve saire namı

*) Ziraat artelleri kolektif ekonominin da-ha liberal bir seklidir. Asıl Rusyada tesis edilen kolhozların yerine, gayrı-rus memleketlerin ekserisinde arteller kurulmuş bu-lunmaktadır. Bu, aslında, hükûmetin gayrı-rus halkların mülkiyet insiyakına yapılan bir tavizdir.

altında keyfi işgallere müsaade ediyorlardı."

Gürcistana bağlı Cenubi Osetya eyaletinde, kolhoz arazisinde hususî evler inşaatı hâdiseleri vukubulmuştur; hususî mülkiyetle bulunan koyun sürüleri kolhoz arazisinde otlamışlardır; devlete verilmesi lazım gelen 15 000 ton tohum köylülere dağıtılmıştır ve saire... Burada, yine, Nisan-Mayıs ayları zarfında, köylülerine kendi hususî ekinleri için, 3000 hektar arazinin "gayri kanunî işgalî" meydana çıkarılmıştır.

Aynı hâdiseler, Tiflis eyaletinde, Acaristan muhtarı cumhuriyetinde ve Gürcistanın diğer bölgelerinde de vukubulmuştur.

Burada da, bittabi bütün suçlular "sıkı sorguya" tutulmuşlardır. Hususen Cenubi Osetyada, partinin Leningor bölge komitesi sekreteri Margiyev, Cav bölge icra komitesi başkanı Tedeyev, Cav parti bölge komitesi sekreteri Dzugayev, bölge icra komitesi şube reisleri Magkoyev, Kuluhov ve diğerleri, işden el çektiler, mahkemeye verilmişlerdir.

Buna benzer manzara, Kafkasya gibi, Sovyet aleyhdarı en aktif merkezlerinden biri olan Türkistanda da görülmektedir. Özbekistan komünist (bolşevik) partisi merkez komitesi toplantısında ("Pravda" 15 Haziran 1952) ifşa edildiğine göre, burada da, bir çok hallerde mahalli makamlar "kolhoz mallarının çalınmasına göz yumdukları gibi, kendileri de her fırsatta kolhoz gelirlerine kastetmişlerdir." Bu "göz yumma" Kafkasyada olduğu gibi, Kremlin tarafından zorla kollektifleştirme çerçevesinin içine sığamayan köylüye, mahalli komünistlerin yardım etmek arzularında oldukları besbellidir. Bunu "Pravda"nın muhabiri de tasdik ederek şöyle yazıyor: "Gayri-rus münevver halkta, hususî mülkiyet temayülleri, küçük burjuva inzibatsızlığı milli ve dini batıl itikatlar tezahürü olaylarına rastlanmaktadır."

Kollektifleştirme sahasında vukubulan bu rezaletlerden başka, parti teşekküllerinin merkez komitesi içtimalarında bütün gayri-rus bölgelerine şamil bir olay dahi meydana çıkarılmış bulunmaktadır. Bu bölgelerin her yerinde iktisadî vazifelerin ifasında, şevk ve heyecanın yokluğu göze çarptığı gibi, devlet tarafından tespit edilen mevadî iptidaiyenin tesellümünde aksaklıklar vukubulmaktadır. Meselâ: Pamuk, ham ipek (Azerbaycan ve Türkistan) tohum "fazlası", et ve saire gibi maddelerin devlet tarafından tespit edilen miktarların tesellümünde her yerde noksanlıklar olmaktadır. Bu olay, gayri-rus milletlerin hususî mülkiyet insiyakı ile alakalı olduğu gibi, aynı zamanda gayri-rus memlekellerin ve hususen müslümanlarla meskûn memlekellerin maruz kaldıkları son derece sömürgeci istismara karşı kendiliğinden tekevvün eden bir protesto mahiyeti taşımaktadır.

Bu memleketterdeki sanayi, şayet iktisadî hayatta rol oynayacak kadar ehemmiyetli ise, ekseriya "bütün Sovyetler Birliği için ehemmiyetli" addedilmekte ve tamamilen Moskovanın emrinde bulunmaktadır. Meselâ: dünya petrol istihsal merkezlerinden biri olan Kafkasyada, tevzi edilmediği için, köylerde ve kazalarda petrol bulmak kabil değildir.

Sovyetler Birliğinin en mühim pamuk istihsal merkezi olan Türkistanda ise, mensucat sanayine ait bütün mahsullerde kronik bir açlık mevcuttur.

Velhasıl, Sovyet iktisadî sisteminde gayri-rus memleketter ve hususen istihlâk mahsullerinin taksimatında en son sırada bulunan Kafkasya ve Türkistan, her hangi bir muhtariyetten faydalanmak şöyle dursun, bilâkis cari sömürge istismarcılığı kaidesine uygun olarak sanayiye iptidai madde veren adı müteahhit rolüne ve petrol başta olmak üzere faydalı yeraltı serveti anbarları vaziyetine

düşmüşlerdir. Velhasıl, bolşevik emperyalist ekonomisi, gayrı-rus kenar bölgeleri mevadî iptidaiyesinin birtarafli istismarı esasî üzerine kurulmuş bulunmak-tadır.

Bununla beraber, yine sömürgeci istismar metotlarına uygun olarak köy ziraat sistemi gayet dar çerçeve içine sokulmuştur. Meselâ: Türkistan yalnız pamuk ve teknik bitkiler yetiştirmek mecburiyetindedir. Şimalî-Kafkasya hububat ve mısır, Kazakistan ve Kırgızistan ise et teslim etmeyle mükellehtirler.

Bu sistem, doğrudan doğruya ve hızlandırılmış istismardan başka, gayrı-rus bölgelerde fecî neticeler dahi yaratıyor. Şöyleki, 1933 yılında pamuk ve diğer teknik bitkilerin çok bereketli olmasına rağmen, hububat yetiştirilmemesi yüzünden Türkistan, Kremlin tarafından yağ-

ma edilen Ukrayna ve Kafkasya gibi, büyük bir açlık geçirmiştir. Nitekim, gıda maddeleri nakli hemen hemen durdurulduğu için, son harp yıllarında Türkistan açlık çekmiştir.

Böylelikle görüyoruz ki gayrı-rus bölgelerde gerek iktisadî cephedeki ve gerekse kültür kuruluşundaki "noksanlık" lar ahvalî tabiiyye halini almıştır. Bu demektir ki, gayrı-rus halkların bolşevizm tezahürüne karşı aksülâmeleri, Rus halkının aksülâmelinden tamamen başka türdür. Bundan anlaşılıyor ki, gayrı-rus halkların kendi hususî millî vazifeleri olup, müdrik bulundukları vazifelerini, mücadelede çok kurban verdikleri halde, yapmaktadırlar.

Sovyet gerçekliğinin iç yüzünü öğrenmek isteyen garplı kimselerin, bu hâkikatı gözden kaçırmamaları icap eder.

Millî istiklâl davamızın bugünkü safhası

Yazan: Mirza Balâ

Rusya, Almanya, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı imparatorluklarının mağlûbiyet ve inkisamı ile neticelenen birinci dünya savaşının sonlarına doğru, Amerika cumhurreisi Wilson tarafından ilân edilen ve "milletlerin kendi mukadderatlarını bizzat kendilerinin tayin etmeleri hakkı" nı ihtiva eden maruf "14 madde", Amerika Birleşik Devletlerinin istiklâl beyannamesi" nden mülhem olmuş bir eserdir. 4 Temmuz 1912 de 176 ncı yıldönümünü idrak eden bu beyanname, "insanlara hürriyet, milletlere istiklâl" prensibi üzerine tanzim edilmişti. İnsanları hür, milletleri müstakil millî devlet halinde görmek isteyen bu beyanname insanlık tarihinde yeni bir devir açıyordu. Diğer ifadesini, ferdin hürriyetiyle umurun iradesini ilân eden

fransız ihtilâlinin "hukuku-beşer beyannamesi" nde bulan bu hareket, XIX. asır Avrupasını baştan başa çalkalayıp durdu. Milletler birer birer istiklâle kavuşuyor, yeni millî devletler teşekkül ediyordu.

Birinci dünya savaşından sonra, kuzeyden güneye kadar Avrupada ve batıdan doğuya kadar Asyada doğan yeni millî devletler, yâni: Finlandiya, Estonya, Letonya, Litüvanya, Lettistan, Çekoslovakya, Ukrayna, Kırım, Şimalî-Kafkasya, İdil-Ural, Başkırdistan, Türkistan, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcüstan ve nihayet Türkiye Cumhuriyeti, vaktiyle Amerika istiklâl beyannamesiyle ilân edilmiş ve Wilson'ın bütün dünyaya teşmil etmek istediği prensipler üzerine kurulmuşlardı. Yâni Amerika istiklâl be-

yannamesinin bundan 176 yıl önce ilân ettiği yüksek beşerî prensipleri, birinci dünya savaşından sonra da, âlemşümül bir mahiyet alıyordu.

Halbuki, ikinci dünya savaşından sonraki manzara hazin ve hazin olduğu kadar da fecidir. Bugün şarkta ve şark ile garbı birleştiren noktada, hürriyet ve demokrasinin sarsılmaz bir kalesi olan Türkiye ile Kuzey kutbu üzerindeki Finlandiya müstesna, yukarıda adları geçen bütün milletler, sungu gücüyle, ya doğrudan doğruya Rusyaya ilhak edilmiş ve yahut yakında ilhak edilmek üzere Moskovanın birer peyki haline düşürülmüşlerdir. Bu milletlerden başka Avrupada: Doğu Almanya, Macaristan, Rumanya, Bulgaristan ve Albanya: Asyada ise: Doğu Türkistan, Moğolistan, Mancurya, Kuzey Kore tamamile, Tibet ve Çin de kısmen Moskovanın hâkimiyeti altına geçmiştir.

Wilson prensiplerinin hezimetini ifade eden bu feci akıbetin sebebi-Almanya, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı imparatorluklarını parçalayan kuvvetlerin, filen parçalanmış olan Rusya imparatorluğu arazisi üzerindeki milli devletleri himaye etmemeleri ve Wilson prensiplerinin Rusyaya tatbik edilmemesidir.

Bugün muazzam bir coğrafi saha işgal eden, Ruslara kat kat üstün 100 milyonlarca nüfusa malik ve tükenmez servet kaynaklarıyla bir medeniyete sahip bulunan Rus olmayan milletlerin Moskova esaretinden kurtulmak için beşer takati haricinde büyük gayretler sarfetmekte oldukları malumdur. Bu gayretlerin birleştirilmesi lüzumu da kendi kendiliğinden anlaşılır bir keyfiyettir. İkinci dünya savaşına kadar böyle bir işbirliği de zaten mevcut idi. "Prométhé" birliği ve "Ukrayna, Kafkasya ve Türkistan komitesi" bu kabildendir. İkinci dünya savaşından sonra da bunlara benzer ve Rus-

ların her zamanki gibi katılmadıkları, bazı teşekküller kurmak teşebbüsü görülmüştür. Son zamanlarda Ruslarla beraber yapılmak istenilen "müsterek cephe" ise tamamile başka bir hususi-yeti haizdir. Bu "müsterek cephe" meselesiyle uğraşanların ta ilk günden itibaren önlerine çıkan ve bir türlü çözemedikleri kördüğümünün başında "milletlerin istiklâl hakkı" gelmektedir. Sabık Rusya imparatorluğunu hususi malikânceleri ve oradaki milletleri de köleleri telâkki eden ve kendilerini Sovyetler Birliğinin "meşru varisleri" sayan Ruslar, milletlerin istiklâl hakkına bir türlü yaklaşmıyorlar. "Müsterek cephe"nin alacağı ad da münakaşa mevzularından biridir. Bu iki mesele birbiriyle sıkı bir surette alakadardır. Bir defa beş Rus siyasi grubu toplanmış, uzun müzakerelerden sonra kurulacak teşkilâta verilecek adı "Rusya milletlerini kurtarma komitesi" şeklinde kabul etmişlerdir. Çünkü, onlara göre, Sovyetlerin yerine kurulacak olan yegâne devlet "Rusya" olacaktı. Aralarında bu "Rusya"nın federativ bir devlet olmasını isteyen liberal ve demokratlar da yok değildir. Fakat federasyonun, tarif ve tefsiri indî ve sakattır. Onlara göre ilk önce Rusya kurulacak, sonra Rusya Müessisler Meclisi yukarıdan aşağıya doğru, yâni imtiyazlar şeklinde, "federasyon" bahsedecektir. Yâni her şeyden önce bütün milletleri içine alan sabık Rusya imparatorluğu ihva edilecektir. Ruslarla anlaşmak ve müsterek bir cephe kurmak isteyenler ise şöyle diyorlar:

"Biz Rusya federasyonunun ateyhinde miyiz? Elbette ki hayır! Fakat, federasyon müstakil milletler arasında yapılabılır. Binaenaleyh, federasyon yapılmadan önce, bu federasyona girecek milletlerin istiklâl hakkı tanınmalıdır." Mahut Wiesbaden anlaşmasını imza edenlerden A. Avtorhanov ("Svobodny Kavkaz", Sayı 2-3) böyle diyor. Bu şartların Rusların tarafından kabul edildiğini

bir an için farzedelim. Fakat hemen şu suallerle karşı karşıya gelmez miyiz: Ruslar tarafından istiklâl hakları tanınacak olan milletlerin mutlaka Rus federasyonuna girmeleri neden icap ediyor? Neden bu federasyona, Finlandiya, Estonya, Letonya, Litüvanya, Lehistan ve diğerleri idhal edilmiyor? Neden Dünya Federasyonunun bir parçası olmak üzere, Avrupa Federasyonuna girmiyoruz da, ille Rus federasyonuna?... En mühimmi: Rus federasyonu milli istiklâl hakkımızın inkârı ve milli davamızın "Rusyanın iç meselesi" haline getirilmesi değil midir? Rusyaya dahil ve tâbi olmak şartile tanınacak bir istiklâl hakkının hukuki kıymeti kaç para eder?

Görülüyor ki Rusların gayesi, şu veya bu suretle, şu veya bu unvan altında ve ne pahasına olursa olsun, "vahit bir Rusya" kurmaktan ibarettir. "Rusya federasyonunu" prensip itibarile kabul etmekle biz, milli istiklâl davamızı milletlerarası bir mesele halinden çıkarıp "Rusyanın iç meselesi" haline irca etmiş oluruz.

Şayanı dikkattir ki, Rus partileri Baltık devletlerini anlaşıma haricinde bırakmışlardır. Deniliyor ki, bu milletler Amerika tarafından tanınmıştır. Demek ki, istiklâlleri Amerika tarafından tanınmamış olanlar "Rusya camiası" nda kalacaklardır. Halbuki Kafkasya milletleri de aynı şartlar dahilinde istiklâl ilân etmiş, kısmen hukuken, kısmen de defacto tanınmış ve aynı düşman tarafından işgal ve ilhak edilmişlerdir. Kurulması için çalışılan "müşterek cephe" filen Sovyetlerin istilâsı altındaki bütün milletleri değil, istikbalde "Rusyaya" tâbi bulunacak milletleri ihtiva etmekle iktifa ediliyor ve bunlar için yeni baştan "tayini mukadderat hakkı" münakaşa mevzuu oluyor. Ve bu prensip de muh-

telif şekilde tefsire uğramaktadır. Ruslar, "milletlerin tayini mukadderat hakkı" ile "milletlerin kendi kendilerini idare etmek hakkı" nı, müstakbel Rusya dahilinde "idari muhtariyet" şeklinde tefsir ederlerken, Rus olmayan cephe bu prensibi "federasyon dahilinde istiklâl" diye anlamak istiyor. Mamafî yukarıda adı geçen "Svobodny Kavkaz" dergisinin türkçe tercümesinde bu "istiklâl hakkı" Rusların anladıkları şekilde, yâni "muhtariyet hakkı" olarak tercüme edilmiştir.

Halbuki Rus olmayan milletlerin milli istiklâl davası, muhtelif tefsirlere uğrayan "tayini mukadderat" safhasını çoktan geride bırakmış bulunuyor. Rus olmayan milletlerin milli istiklâl davası, bugünkü safhasında, Estonya, Letonya, Litüvanya, Lehistan ve benzerlerinin milli istiklâl davalarının aynıdır. Milli iradeleri bir kere bütün kat'iyetle tebellür ve tecelli etmiş olan bu milletlerde istiklâl hakkı dilenmek değil, Rus istilâsı yüzünden inkitaa uğrayan istiklâlin yeniden ihya ve iadesi, yâni bir defa müstakil olmuş bulunan bu milletlerin yeni baştan ve tekrar milli istiklâllerine kavuşmaları bahis mevzuudur. Milli istiklâl davaları bu safhalarında şu veya bu devletin "iç meselesi" olmaktan çıkmış, milletlerarası bir mesele haline gelmiş bulunuyor. Milli istiklâl davamızın bugünkü safhasında kuvvet ve ilham kaynağımızı "istiklâl beyannamelerimiz" teşkil eder. "Bugünden itibaren müstakil bir devlet olduğumuzu" ilân eden bu beyannameler, kendi mukadderatımızı biz-zat kendimizin artık tayin etmiş olduğumuzu ispat eden birer fermanıdır. Milletlerimizin kanları ile teyit edilmiş olan bu mesele pazarlık mevzuu olamaz. Milletlerimizin iradelerine tercüman olan istiklâl beyannamelerimiz, 14 Ağustos 1941 tarihli "Atlantik Beyannamesi" ile onu takip eden 26 Haziran 1945 tarihli "Birleşmiş Milletler anayasası" ve 10

Aralık 1948 tarihli "İnsan hakları beyannamesi" nin gaye, ruh ve maddelerine de tamamiyle uygundur.

Atlantik beyannamesinin 4 nci maddesine göre:

"Her millet istediği hükümeti seçebilecektir. Hükümlerlik haklarıyla kendi kendilerini bizzat idare etmek hakkından mahrum kalanları, bunlara kavuşturmaya, Amerika ile İngiltere çalışacaklardır."

İnsanlık tarihinde yeni bir devir açan

bu beyannameyi imza etmekle tarih karşısında büyük ve şerefli bir mes'uliyet yüklenen büyük demokrasiler, hiç bir zaman müstakil milli bir devlet sahibi olmamış milletleri birer birer istiklâl kavuşturup Birleşmiş Milletlerin yüksek himayesine almakta oldukları bir zamanda, milletlerarası bir mesele olan milli istiklâl davamızı Ruslarla bir pazarlık mevzuu haline getirmek yalnız Rus emperyalistlerinin gaye ve emellerini kolaylaştırmaya yarar.

Cılgınlık kurbanları

(Lienz factası münasebetile)

Yazan: T. Ramazan

Yalta anlaşması ve Stalin rejiminden kaçarak hürriyet ve istiklâl uğrunda kahramanca çarpışan 5000 vatandaşımızın zorla Sovyetlere teslimi, asla hafızamızdan çıkmayacak ve bu hâdise, cılgınlığı yapanlar için ilelebet bir yüz kararı olarak kalacaktır.

28 Mayıs 1945, Kafkasyalılar için milli bir felâket günüdür. O gün, müttefiklerin Almanyayı işgalinden sonra Lienz (Avusturya) civarında Oberdrauburg'da, misli görülmemiş korkunç bir cinayet işlendi: tek suçları hürriyet için mücadele etmek ve Stalin cehennemine dönmek arzusu olan 5000 Şimali-Kafkasyalı bolşeviklere teslim edildi.

Oberdrauburg'da, Almanya, Avusturya, Fransa, Yunanistan ve diğer memleketlerden gelen Şimali Kafkasya mültecileri toplanmıştı. Burası, Alman ordusuyla hiç bir münasebeti olmayan, eski mülteciler, sözüm ona "Doğu işçileri" ve Almanya ile Avusturyanın her köşesinde gizlenen Şimali Kafkasyalılarla dolmuştu. Buraya toplanan mülteciler arasında, kurtuluşlarını mütte-

fiklerden uman ve bunun için müttefikleri sabırsızlıkla bekleyen ihtiyarlar, müdafaasız kadınlar ve çocuklar bulunuyorlardı. Bütün bu zavallıların niyeti, müttefik askeri işgal makamlarından yardım istemektir.

Şimali Kafkasyalı mülteciler, Oberdrauburg'da müttefik askeri makamları tarafından kurulan kampa oldukça iyi kabul edilmişlerdi. Yayılan şayiye nazaran, Şimali Kafkasyalılar, müttefik ordu birliklerine alınacaklar ve bolşevizme karşı mücadeleye devam edebilecekleri için yeniden silâhlandırılacaklardı. Fakat, mülteciler içinde bulunan tecrübeli bazı kimseler, böyle vaatlere inanmamayı ve imkân nispetinde kamptan kaçarak gizlenmeyi tavsiye ediyor ve inanmayanları iknaa çalışıyorlardı.

Bu müddet zarfında, Yalta anlaşmasının hükümlerinin yerine getirilmesini isteyen Sovyet mümessilleri, müttefik askeri makamlardan "halk düşmanı" bu mültecilerin teslimini ısrarla talep ediyorlardı.

Bu mülteciler kimlerdi?

Bunlar Alman tecrit kamplarından geçmiş ve hayatlarını kurtamak için Alman ordusuna girmiş işçi, kolhozcu, münevver ve erlerdi.

Nihayet, 28 Mayıs 1945 sabahı, bütün eski subay ve erlerin, müttefik orduya alınması, yeniden silâhlanmaları ve rütbelerinin iadesi meselelerini müzakere için Dellach mahalline, bir müttefik ordu generalinin nezdine çağırıldıkları ilân edildi. Alman ordusuyla hiç bir alakası olmayan ve vaktiyle Kafkasya hürriyeti için vatanlarında kızllara karşı çarpışan eski subaylarla, bolşevizme karşı yeniden mücadele etmek arzusunda bulunan "yeni" mültecilerin hepsi bilâistisna bu davete icabetle Dellach mahallinde toplandılar.

Herkes büyük bir sevinç ve ümit içinde bulunuyordu.

Fakat, bütün bunlar yalan ve tuzaktan başka bir şey değildi.

Oberdrauburg'un üç dört kilometre ötesinde, Lienz şehri civarında kalan ihtiyarlar, kadınlar ve çocuklar müstesna, herkes tespit edilen mahalde toplandı. Zaman, müttefik generalin bir işaretine üzerine, ormanda gizlenen ve otomatik silâhlar ve tanklarla mücehhez bulunan askerî birlikler mültecilerin etrafını sardılar. General, cebinden bir emirname çıkararak okumağa başladı ve: "Hepiniz gönüllü olarak vatanınıza dönmek mecburiyetindesiniz. Mukavemet gösteren herkes derhal olduğu yerde kurşuna dizilecektir" dedi.

Kaçmak mümkün değildi. Bazı mülteciler, ölünceye kadar, mukavemet etmeyi teklif ediyorlardı. Diğerleri, onları teskin etmeğe çalışıyorlardı. General merhametsiz idi. Mültecilerin bütün ricalarına kısaca şu cevabı verdi: "Orada, vatanda her şey halledilir."

Makineli tüfek ve süngü kuvvetiyle tahmil ameliyesi başladı. Bir çok mülteciler, boğazlarını ve damarlarını kesmek

suretiyle, intihar etmeğe teşebbüs ettiler. Talihli nadir kimseler, tren bütün süratıyla hareket ederken, kendilerini pencereden atmak suretiyle, firar etmeğe muvaffak oldular.

Bütün esirler eski Alman askeri kam-pı Spital'e getirildi. Kurbanlarını bekleyen açgözlü NKVD cillerin eline geçmesin diye, bütün esirlerin üstleri büyük bir itina ile aranarak her şeyleri ellerinden alındı.

Bu esnada ihtiyarlar, müdafaasız kadınlar ve çocuklar coşkun Drau nehri sahilinde dehşet içinde kendilerini yerdere vuruyorlardı. Bunların çekti-kleri siyah bayraklar ve yaptıkları dualar kendilerini meş'um akibetten kurtarmadı. Askerler bunları, memedeki çocuklu kadınlara dahi merhamet göstermeden, makineli tüfek, tank ve süngü vasıtasıyla zorla kamyonlara doldurmağa başladılar. Bir çokları çocuklarıyla birlikte kendilerini Drau nehrinin coşkun sularına atarak boğuldular. Bir kısmı oldukları yerde intihar ettiler.

Bazı askerler çok merhametsizdi. Kadınları zorla kucaklayarak kamyonlara atıyorlardı. Bir kadın kamyonu bindirilirken daha eyvelkiler kendilerini tekrar dışarı atıyorlardı. O zaman silâh ve süngü harekete geçiyordu. Bazı askerler, bu kâbusa dayanamayarak mülteciler ile birlikte hüngür hüngür ağladılar ve imkân nispetinde yanlarında bulunan gıda maddelerini vermek ve yol göstermek suretiyle bazı mültecilerin Avusturya dağlarına kaçmalarına yardım ettiler.

En fazla merhamet hissini, çıldırmak derecesine gelen mültecileri evlerinde, bodrumlarında ve anbarlarında saklayan ve ormanlarda gizlenenlere gıda maddelerini temin eden Avusturyalılar oldu.

Müttefikler, Sovyet te'ası olmadığı için eski mülteci general Sultan Kılıç Girey'e, serbest olduğunu söyledikleri zaman, o, kendi vatandaşlarıyla birlikte

ölmeyi tercih ettiğini bildirdi.

Şimali Kafkasyalıları Sovyetlere teslimden bir kaç ay sonra, general Sultan Kılıç Girey'in Sovyet askerî mahkemesi tarafından asılmak suretiyle idama mahkûm edildiğini "Pravda" ve "İzvestiya" gazetelerinde okuduk.

Mahvolan bütün Şimali Kafkasyalılara ebedi mağfiret!

Vatanlarının hürriyet ve istiklâli için şehit düşen bütün kahramanlara ebedi minnet ve saygı!

Stalin büyük Rusyasının tecrit kamp-larında inleyenlerle kalben beraberiz!

"Ukrayna — Rusya değildir"

Amerikalı Ukraynalıların kongresinde, Birleşik Amerika Devletleri İçişleri Bakanı Mr. Chempen'in söylediği nutku chemmiyetine binaen aynen neşrediyoruz.

Amerikada, Ukrayna Komitesinin kongresinde, sizinle beraber bulunmak bana büyük bir zevk vermektedir. Kongrenizin açılması için Amerika İstiklâl gününü seçmeniz, beni bir kat daha sevindirmektedir, çünkü, Amerika İstiklâl Beyannamesi, bütün dünyanın mahkûm milletleri için bir ümit ışığı ve zulmün ebedi olarak devam etmeyeceğine dair bir ihtardır.

Bundan bin yıl evvel, Şimali Amerika kıtasının mevcudiyeti hakkında henüz hiç bir malûmat yok iken, Batı medeniyetinin ileri karakolu, büyük Kiyef prensliği, Ukrayna milletinin kurduğu siyasî ve kültürel bir varlık teşkil ediyordu. Fakat, Doğuda aynı zamanda göçebe kabileler de mevcuttu. Bilâhare Polonya müstevlilerinin hâkimiyeti başladı. Daha sonra yeni beliren Moskova prensliği Ukraynaya hâkim olmağa kastetti. Kiyevin istiklâline son verildi ve o zamandan beri, mâalesef halen devam eden, uzun yabancı hâkimiyeti devresi başladı.

Fakat, siyasî istiklâli yok edildiği halde, Ukrayna an'anesinin kalbinde chemmiyetli bir olay kalmıştır ki, o da sönmeyen istiklâl aşkı ve temayülüdür.

Bu istiklâl aşkı yüz yıllarca zulüm altında inledi, onun şahsiyeti muvakkaten yabancı efendinin çizmesi altında ezildi. Fakat, bununla beraber, Ukrayna milletinin kaybolmayan ve bir varlık olan şunu kendiyle beraber yaşayup duruyordu.

Zaten bu noktada Ukrayna ve Amerika an'aneleri sıkı bir surette birleşmekte ve Amerika İstiklâl gününün kutlanması, bu olayı tahlil etmek için iyi bir fırsat vermektedir. Amerika istiklâl an'anesi, sinesinde derin ve sönmez hürriyet aşkı yaşayan bütün dünya milletlerine bizi yaklaştırmaktadır. Hürriyet hasreti çeken her millet, Amerikada yakınlık ve dostlukla karşılanmaktadır. Bu olay bütün dünya için büyük chemmiyeti haizdir. Zira, bu demektir ki, hürriyet işi kadere bırakılmamaktadır. Hürriyet taksim edilemez ve dünyanın her hangi bir yerinde hür cemiyet var oldukça, bütün dünyanın hür insanları ümitlerini bu cemiyete bağliya bilirler. Çünkü, insanlık tarihi, müstebit ve zalimlerin vücade getirdikleri uzun gölgelere rağmen, herkes için daha büyük hürriyete erişmek istikametine gidiyor. Biz Amerikalılar, sağlam hürriyet an'anesine sahip bir millet görünce, insiyaki

olarak bu millete dostluk ve sempatinizi teklif ediyoruz.

Amerikan ve Ukrayna hürriyet an'anelerini tetkik edelim. İstiklâlimizi ilân etmeden, biz, iki düşman emperyalizmi — İngiliz ve Fransız emperyalizmleri — arasında kaldık. Her iki emperyalizm Amerikanın yeni ve zengin topraklarını elde etmek istiyordu. Bu toprakta yaşayan halkın saadeti bunların hiç birisini alâkadar etmiyordu. Amerikan halkı emperyalizm kuskacına alındı. Bu Amerikan toprağında, neticenin ordularının çarpışmasında olduğunu düşünen birbirine düşman emperyalistler arasında, bir çok harpler cereyan etti. Bunların hiç birisi bu toprakta yaşayan halkın bir gün hayat hakkını arayacağını aklına getirmiyordu. Fakat sonunda, rakip imparatorluklar mücadelelerini bitirdikleri zaman, bunlardan müstakil olarak, yeni siyasi teşkilâtını kurmuş ve henüz son sözünü söylememiş yepyeni bir millet doğdu.

Ukrayna tarihinde bir bölüm görüyoruz ki, Amerikan tarihinin bu bölümüne uymaktadır. Yalnız, Ukrayna tarihi başka bir sonuca sahiptir. Daha doğrusu hâlâ bir neticeye varmamıştır. Fakat bu benzerlik manalıdır.

1941 yılında Ukrayna milleti iki rakip emperyalizm — Rus ve Alman emperyalizmleri — arasında bulunuyordu. Bunların her ikisi de Ukrayna topraklarına kastetmişlerdi. Zayıf ve dayanıksız ittifaktan sonra her iki diktatörlük harbe tutuştular ve Alman orduları Ukraynaya girdi. Hitlerin lejyonları hızla Ukraynadan geçiyorlardı, çünkü Ukrayna halkı ilk zamanlarda onlara kurtarıcı nazarıyla bakıyordu.

Burada ehemmiyeti büyük bir hakikat gizlidir o da, Ukraynalıların Rus olmadığıdır. Umum Ukraynalılardan, 42 milyondan fazlası Ukrayna Sovyet Cumhuriyetinde yaşamaktadır. Ruslar, Ukray-

nalıları bir çok sebeplerden dolayı esarette tutuyorlardı. Ve bu esaret yıllar geçtikçe şiddetlenerek Alman istilâsından evvelki yıllarda bûsbütün zâlimleşmişti. Kremlinin Ukraynayı komünist-
leştirmek programı, tarihi inkışafı Rusya devletinden evvel olan Ukrayna kültürünü mahvetmekten başka bir şey değildi. Kitle halinde katliâm, sürgün ve kollektifleştirme programı Kremlinin tatbik ettiği programın ancak bir kısmını ihtiva etmektedir.

Bu itibarla, Alman orduları Ukraynaya girdikleri zaman, Ukraynalılar, batabi kurtuluşun geldiğine hükmettiler. Fakat, Kremlinin olduğu gibi, Almanların da aynı gaddar zâlimler olduğu anlaşıldı. Almanlar, kurtuluş şöyle dursun, hedeflerinin imha ve esaret olduğunu gösterdiler. Bunun neticesinde Ukrayna milleti, Almanlara karşı cephe alarak, Staline, Almanları kovmak için yardımında bulundu. Bundan istifade eden Stalin, Rusyada "halk cephesi" nin kurulduğuna bütün dünyayı ikna etmek fırsatını buldu. Hakikatte ise böyle bir şey mevcut değildi. Zulüm görmüş millet hürriyeti için ayaklanmış bulunuyordu. Bu millet, zâlimlerden birisinin imha edilmesine yardım etti. Fakat aynı zamanda da daha kuvvetlemiş eski zâlimi ile karşılaştı.

Hürriyet için mücadele devam edecektir. Muvakkat hezimet kurtuluş hareketini bir müddet için geciktirir, fakat durduramaz. Bu 1952 yılında insanlar ve milletler hürriyet mefkûresini daha fazla benimsemektedirler. Bu şerait içinde, dikkatimizin büyük bir kısmını hürriyet mefkûresine sadık olan Ukrayna milletinin varlığına ayırmak mecburiyetindeyiz. Moskovanın idaresi altında milletlerarası komünist hareketini, birleşmiş "Sovyet halkı"nın desteklediğini farzetmekle büyük bir hataya düşmüş oluruz. Ukrayna misali şunu gösteriyor ki, bu şekilde düşünmek çok yanlıştır. Ukray-

na milleti hürriyetine susamıştır. Komünizmin boyunduruğu bütün dünyada bir çok milletleri boğduğu gibi Ukrayna milletini de boğmaktadır.

Hür kalmaya karar vermiş bir cemiyet mevcut oldukça hiç bir emperyalizmin orada uzun müddet tutunamayacağını hatırlamak lazımdır. İnsanlığın ekseriyetinin bizim tarafımızda olduğunu anlamak zamanı artık gelmiştir. Zaman, kemiyet ve cemiyet fikri inkişafı bakımından bizim tarafımızdadır.

1776 yılı Amerikan ihtilali bütün dünyada tesirini göstermiştir. Zira, ihtilali doğuran fikirler bütün insanlar tarafından benimsenmiş bulunmaktadır. Çar Rusyasında vukubulan 1917 ihtilali bu fikirlerin inkişafı olabildi. Fakat bu ihtilal henüz kuvvetlenmeden haris insanlar, müşkül vaziyetten istifade ederek iktidarı kendi maksatları için zaptettiler. O zamandanberi bunlar, insan hürriyet ve haysiyetini tanımayan hayal felsefesini dünyaya kabul ettirmek gayesini güdüyorlar. Kılıç kuvvetiyle kabul ettirilmek istenilen bu felsefe yüzünden bizim de hürriyetimiz tehlikeye düşmektedir.

1951 Bir yıl evvel Dışişleri Bakanı Dean Acheson Kongrenin dışişleri komisyonunda bu tehlikeden bahsetmişti. Onun sözleri, ehemmiyetine binaen, burada zikredilmeğe değer. Dışişleri Bakanı Acheson şöyle demişti:

"Sovyet politikasının bazı tezahüratını hatırlamak icap eder. Evvelâ, Rus siyaseti — Çar veya komünist — her zaman çok uzağı düşünüyorlardı. Başkaları bir kaç yıl, en fazla on yıl sonraki hattı hareketlerini düşünürlerken Ruslar asırlık plânlar kuruyorlardı. Saniyen, onlar, Rusyanın namütenahi arazisinin bir emniyet âmili olduğuna inanmışlardı. Salisen, bugün de çok geniş imparatorluğa sahip olan Moskova, her zaman emperyalist olmuştur. Fakat, bütün im-

paratorlukların çökmesine sebep olan tarihi kanunlarla Rusya da karşı karşıya gelecektir. Bizim dış politikamız için bu, bir işaret olmalıdır. Rusya yağma ve takviye yoluyla son 500 yıl zarfında küçücük Moskov prensliğinden muazzam bir imparatorluğa sahip olmuştur. Artık bu yayılma durdurulmalıdır.

Bu demektir ki, imkân dahilinde nerede olursa olsun Rusyanın istilalarına karşı koymak mecburiyetindeyiz. Karşı koymak demek, silâhlı taarruza karşı harekete geçmek demektir. Bu aynı zamanda, komünistler tarafından Rus ordusuna ilâve edilen beşinci kol taarruzlarına karşı harekete geçmek demektir. Bu, yine o demektir ki, teker teker gayet kolaylıkla komünizmin kurbanı olabilecek halklara karşı Sovyet istilasını durdurmak için kollektif ve politik münasebetleri inkişaf ettirmek mecburiyetindeyiz."

Ben eminim ki, Dışişleri Bakanının bu sözlerini, Rusyanın 500 yıllık istilâ kurbanlarından biri de Ukrayna milleti olduğu için, buradakiler çok iyi anlayabileceklerdir. Bu hakikatı nazarı itibara alarak, müstakbel yağmaya mani olabilmek için, bütün dünya hür milletleri ile birleşmek gibi hayat memmat meselesini ciddi olarak ele almalıyız.

Bizim bu hususta tecrübemiz vardır. Ve bu mecburiyeti anlamak için bu tecrübeye kâfi gelmektedir. 1918 yılında birinci dünya savaşı bitti. Dünya hürriyetini tehdit eden muazzam suikastın önü alınmış bulunuyordu. Bizim büyük cumhurbaşkanlarımızdan birisi, büyük bir zorlukla elde ettikleri hürriyeti muhafaza edebilmek için, milletlerarası teşekkülün kurulması teşebbüsünü üzerine aldı. Bununla alakadar olarak cumhurbaşkanı Wilson, bütün milletlerin tayini mukadderat hakkı gibi necip bir şiarı ortaya attı.

Eğer Ukraynalıların faciası 1940-41 Alman müstevlilerinin körü körüne yap-

tıkları taarruzda ise, Amerikanın faciası da 1919—20 deki Wilson'ın hılyalarına karşı Amerikalıların gösterdiği ihtiyatsız mukavemettedir. Wilson o zaman şöyle demişti: "Biz şu prensiplere inanıyoruz: evvelâ her millet hükümlanlık hakkını bizzat kendisi tayin eder: sanıyen, dünya yüzündeki küçük milletler de, büyük ve kudretli milletlerin bekledikleri ve elde etmek istedikleri, kendi hükümlanlık ve arazi dokunulmazlığı haklarından aynı surette faydalanmak hakkına sahiptirler."

Wilson bize, 1919 da olduğu gibi bugün de doğru olan unutulmaz şu sözleriyle, dikkatli olmamızı tavsiye ediyordu: "Eğer hürriyeti kendi elinizle müdafaa etmek istiyorsanız, bu el kılıç kabzasına dayanmak mecburiyetindedir."

O zaman Wilson, yine şu kehanette bulunmuştu: "Ben bütün açıklığıyla temin ederim ki, eğer dünya milletleri harbi önleyecek metodu tasvip etmedikleri takdirde, bir nesil hayatı boyunca tekrar yeni bir dünya savaşı olacaktır." Biz Wilson'un ihtarına hafiflikle mukabele ettik. Biz, onun kehanette bulunduğu başka bir dünya savaşına girdik. Bu savaşta büyük fedakârlıklarla harbettik ve harbin kazanılmasında yardımda bulunduk. Şimdi biz, harpten kalan harabeler ve delilikler arasında yaşıyoruz. Şimdi ortaya şöyle bir sual çıkıyor: Bir evvelki nesilden daha akıllı olabilecek miyiz?

Dünyayı ve hürriyeti yeniden amansız bir emperyalizm tehdit ediyor. Size, Ukrayna milletinin tarihine kök saldığı için, bugün karşı karşıya bulunduğumuz emperyalizmin zalim ve tahripkâr karakterinden, bahsetmeğe lüzum yoktur. Bu emperyalizmin tehdidi topyekündür ve hür dünyanın mukaddes addettiği her şeyi tahrip etmeğe çalışıyor.

Peki ne yapalım? Benim kanaatime göre, dünya ve hürriyet beraber yürümekte ve bir kül teşkil etmektedir. İşe

evvelâ şu hakikatı anlamakla başlamalı ve bir bütün teşkil eden bunları ne pahasına olursa olsun her türlü tehdide karşı müdafaa etmeliyiz. Eğer hür milletler birleşmeğe muktedir olurlarsa, hür milletler kuvvetinin, hürriyeti tehdit eden kuvvetlerden ölçüsüz derecede üstün olduğunu anlamak ve buna inanmak lâzımdır.

Bu demektir ki, halen girdiğimiz yolda, daha ileriye yürümeğe devam edeceğiz. Bizim zamanımızdatahakkuk eden Birleşmiş Milletler Wilson'ın ulvî plânıdır. Truman tarafından önceden görülmüş ve tespit edilmiş 4 nci maddenin programı, hür cemiyete, varlığını kurduğu esasları takviye etmek imkânını vermektedir.

Bugün, bir millet olarak İstiklâl günümüzün yıldönümünü tes'it ediyoruz. Hürriyet bizim için çok büyük kıymet ifade ettiğinden, bu müsterek gayeye dünyanın bütün hürriyetsever insanlarıyla birlikte ulaşmak hedefini güdüyoruz. Biz, milletlere hürriyet temin etmek ve öyle bir dünya cemiyeti kurmak istiyoruz ki, her nesilde kaba kuvvetin tecavüzünü defetmek için insanlar harp yapmak mecburiyetinde kalmassınlar.

32 yıl evvel Wilson şöyle demişti: "Biz ya devekuşu veya kartal olabiliriz. Ben devekuşu hattı hareketini her tarafa müşahede ediyorum. Bu, kafalarını bir tarafa saklayan ve kimsenin onları görmedikleri zehabına düşen kimselerdir. Kartal demekle ne kastetmek istediğimi tasvir etmeğe hacet yok. Bu demektir ki: yolumuzun üzerinde bulunan bulutu kudretli kanatlarıyla yarakarak, insanların işlerini daha açıkça görmek imkânı olan yükseklerle çıkmak, orada, Amerikanın bütün dünya ile olan alakasını anlamak ve dünyanın bizim mukaddes memleketimize el uzatarak: bize rehberlik ediniz, biz sizi takip edeceğiz! dediğini görmektir. Onlar bizi takip ederlerse, Allahın yardımıyla biz de yü-

rüyeceğiz. Herkesin nazarlarını çevirdikleri bu yükseklerle çıkmak uzun ve çetin bir iştir. Ebedî hedefe çevrilen bu yükseklikleri göz önünde bulundurarak, bu büyük millet sıkı saflarla bu muaz-

zam yürüyüş kolunun önderliğini yapacaktır." . . .

Burada toplanan bizler, hepimiz Amerikalıyız ve hepimiz de aynı hedefi takip ediyoruz.

İkinci dünya savaşında Kafkasya gönüllüleri

Yazan: Iskenderoğlu

İkinci dünya savaşında komünist Ruslara karşı, çok ağır şartlar altında Alman saflarında çarpışan Kafkasyalılar, kahramanlık menkıbeleriyle dolu tarihlerine yeniden bir çok şanlı sayfeler hediye etmişlerdir. Benim de içinde bulunduğum şu anlatacağım hâdise, bunlardan bir tanesidir.

1942 yılının Ocak ayında, Polonyanın Yedline şehrinde toplanmış 7000 mecutlu Kafkasyalıdan mürekkep askeri birlik 804 No lu taburumuz Alman binbaşısı Gloger komutasında Kafkasyaya gönderildi. Taburumuz 15. 8. 1942 de "Mostovoy" bölgesi "Gubiski" köyüne vasil oldu. Burada 4 nci Alman dağ alayı ile birleştik ve 10 gün kaldıktan sonra 25 Ağustosta hareket emrini aldık.

Verilen emre göre vazifemiz, kızılordu ve partizanların karargâhı olan dağ köylerinden "Buhuviski" ve "Bugunca"nın tutulması idi. 26 Ağustos sabahı saat 4 de, Binbaşısı Gloger'in emriyle taburumuzun 2 ve 4 bölükleri ile bir Alman dağ bölüğü taarruz yürüyüşüne geçtik. Köylere ikiyüz metre kala 2. BL. K. Hasay takım komutanlarına son emirlerini bildirdi. Bunu müteakip taarruza geçtik. Düşmanla karşılaştığımız zaman askerlerimiz, teslim olunuz diye bağurdılar. Mukabil taarruza geçen düşmanın mukavemeti kırıldı ve üç saat zarfında köyleri zaptetmeğe muvaffak olduk.

Bizim çarpışmamıza şahit olan Alman dağ bölüğünün komutanı Moritz 2. BL. K. nının yanına gelerek şunları söyledi: "Beni, 4. dağ Alay K. general H. Braun sizin hakkınızda rapor yazmak için tavzif etti. Çarpışmanızı gördüm, hayran kaldım. Askeri mektepte iken Türklerin harp meydanlarında şecaatle çarpıştıklarını okumuştum. Bugün, sizi gördükten sonra buna bizzat şahit oldum. Raporum sizi metheden satırlarla dolacaktır."

Akşam üzeri umum muvahccesinde okunan generalin tebrik emri, Türk hamaset ve şecaatını tebarüz ettiren cümlelerle süslenmişti.

5. Ekim 1942 de taburumuz, generalden, "Lisiye Gori"nin zaptedilmesi emrini aldı. Binbaşısı Gloger komutasında hareket eden birliğimiz saat 20 sularında düşmana yaklaştı. Burada, Bnb. Gloger düşmanın üstün kuvvetlere sahip olduğunu bu vaziyet karşısında geri dönmemizi muvafık bulduğunu bildirdi. 2. BL. K.nı Hasay ise, düşman öncülerini bizi gördüğünü ve artık dönmemizin muvafık olmadığını, zira düşmanın bizi arkadan vuracağını ve birliğimizi imha edeceğini, düşmanın sanıldığı kadar kuvvetli olmadığını hücumla geçmenin taraftar olduğunu söyledi. Bu sözleri 3. BL. K.ı Alizade destekledi. Neticede Bnb. Gloger hücum emrini verdi. 2 ve 4 BL.ler Bnb. Gloger'in emrinde ihtiyatta kaldılar. Bir

havan takımıyla takviye edilen 1. ve 3. Bl'ler 20 dakika içerisinde hazırlanarak Bnb. Fethalibeyli emrinde taarruz etmek emrini aldılar. Fethalibeyli komutasında düşmana taarruz eden bu birlik biraz sonra geriye döndü. Fethalibeyli düşmanın beş misli üstün kuvvete sahip olduğunu, takviye kuvvetleri gelinceye kadar geri çekilmenin muvafık olduğunu komutanlığa bildirdi. Fakat, 2. BL. K. Hasay, düşmanın sanıldığı kadar kuvvetli olmadığını, yalnız bölüğü ile birlikte taarruza geçeceğini kat'i olarak beyan etti.

Orman içinde toplanan bölüğümüze Hasay vaziyeti anlattı ve taarruz emirlerini verdi. Buna nazaran: 1. TK. K. Abbasgözü, Husayın yanında kalacak, 2. TK. K. Atay sağdan, 3. TK. K. Hacıoğlu soldan taarruz edecekler, 4. TK. ihtiyatta kalacaktı. Bu tertipten sonra ormanı takiben taarruza geçtik. Hedefimiz ani baskınla, askeri bakımdan ehemmiyetli olan orman içinde bulunan düşman karargâhının zaptı idi.

Düşman yaklaştığımızın farkına varmadı. Nöbetçileri esir ettik ve düşman birliğine 50 metre yaklaştık. Bölük imamı tüfek elde "Allah - Allah" diyerek hepimize örnek olarak birliğimizi hücumu kaldırdı. Hep birlikte kanlı çarpışmaya atıldık. Mücadelemiz bir saat kadar devam etti ve bu sırada takviye kuvvetleri aldık. Düşmandan iclerinde üniformalı kadın da bulunan 100 kadar esir, mühim miktarda esleha, harp malzemesi ve saire aldık. Bu meyanda ehemmiyetli gizli evrak da ele geçirdik. Neticede düşman tamamen imha edilmisti. Bize iltihak eden Bnb. Gloşer ile birlikte karargâhımıza döndük ve lüzumlu ihtiyat tedbirlerini aldık.

Sorguya çekilen esirler meyanında bulunan ve 24 senedir komünist partisinin Afimavir şehri komünist partisi başkanı olan Petrov Anatoliviç çok sert mukabil-

lerde bulundu ve Kafkasyalıların Ruslardan eskiden nefret ettiğini bildiğini ve bunu bu çarpışmada daha iyi anladığını ilâve etti. Partizanlık hakkında sorulan suallere: "Siz, bizden daha iyi biliyorsunuz, onun için söyleyecek bir şeyim yoktur" diye cevap verdi. Bunun üzerine esirlerden birisi, artık Petrov'dan korkmadığını, vazifelerinin bu havalede mevcut kolhoz mallarının dağılımı öbür tarafına nakletmek, Almanları buradan geçirmemek olduğunu ve kızıl ordu birliklerinin "Prohladnye" dağılarından başlayarak, "Lısıye Gori", "Çortoviye vorota", "Zolotiye gori", "Dikiy les" mntakalarında bulunduğunu söyledi.

Ekimde, Şarktaki bütün gönüllü birliklerinin başkomutanı general Köstring, "Bahovisköye" mahallinde bütün taburu toplayarak şunları söyledi: "Sizin yeni bir kahramanlığınızı daha duydum, çok sevindim, ve sizi bilhassa tebrik etmek için buraya kadar geldim. 804 numaralı taburun buraya gönderilmesinin sebebi, size olan itimadımızı bir hat daha kuvvetlendirmek içindi. Şimdi biz, Kafkasyalıların Ruslara karşı Almanlardan daha iyi çarpışmak kudretinde olduğunu anlamış bulunuyoruz. Bu örnekten sonra diğer 7000 Kafkasyalıya da itimat edebiliriz. Yaşasın vatan uğrunda çarpışan Kafkasya kahramanları.

Akşam generale Kafkasya usulünde bir ziyafet verdik. Kafkasya hakkında geniş malûmata sahip olan general, daha başka vak'alar anlattı ve bu meyanda şunları ilâve etti: "Ben uzun seneler Moskova'da askeri atâşe olarak bulundum, bu itibarla sizleri gayet iyi anlarım. Esasen başkomutanlığa da, Kafkasyalıların yalnız şu anda değil 100 seneden beri vatanları için vuruşuklarını söyledim ve bu ülke evlâllarının şecaatini tebarüz ettirdim. Bu konuşmalar, bana bugünkü kahramanlarımız için kuvvet veriyor."

Rusların amiral Kerk ile mülakatı

18 Mayıs 1952 de "Rus halk hareketi" mümessilleri, Bay Grabovski, profesör Smirnov, profesör Kurganov, profesör Spaski ve profesör Konstantinovski ile Amerikan Komitesi mümessilleri Amiral Kerk, Mr. Townsend ve Mr. Williams arasında bir görüşme vukubulmuştur.

Profesör Spaski "Rus halk hareketi" teşekkülünün nasıl kurulduğunu, diğer Rus teşekkülleri ve Amerikan Komite-siyle münasebetlerini izah ettikten sonra, mülakat aşağıda yazıldığı gibi cereyan etmiştir:

Amiral Kerk: Amerikan Komitesinin gayesi, demokratik dünyayı tehdit eden komünizme karşı mücadele için bütün kuvvelleri birleştirmektir. Bizim kanaatimize göre, Rusya devletinin kuruluşuna ait ihtilâflı bütün meseleleri, Rusya hürriyete kavuşuncaya kadar bir tarafa bırakmak lazımdır. Halen, bize lazım olan birliktir.

Kurganov: Biz de şu kanaatteyiz ki, mukadderatın tayini, emigrasyonadeğil hürriyete kavuşacak millete aittir.

Amiral Kerk: Almanyada radyo istasyonunu kurduğumuzu elbette işitmişsinizdir. Demir perde gerisine radyo neşriyatını ulaştırmak mecburiyetindeyiz. Esir milletlere doğru haberler ulaştırmak ve Sovyetler Birliği genç nesline daha iyi istikbal için mücadele fikirleri aşılamak lazımdır.

Kurganov: Neşriyat kimin namına yapılacaktır? Amerikan Komitesi namına mı, yoksa Rusya teşekkülleri namına mı? Bizim kanaatimize göre, radyo neşriyatı Rusya teşekkülleri namına yapılacaktır. Olursa daha müessir olacaktır.

Amiral Kerk: "Amerikanın Sesi" radyosu halen Birleşik Amerika Devletleri namına neşriyat yapmaktadır. Radyo neşriyatının Rusya teşekkülleri namına

yapılması lazım geldiğini düşünüyoruz, bunun için de Rusya teşekküllerinin birleşmesine yardım etmeğe çalışıyoruz.

Kurganov: Rusyanın parçalanması fikrine radyo neşriyatında müsaade edilecek midir? Bizim tahminimize göre Rusyanın parçalanmasını tervic eden radyo neşriyatı Rusya halklarını bizden uzaklaştırır.

Amiral Kerk: Rusyanın parçalanması propagandasını yapmanın işimize zararlı olacağını ve ancak Stalinin işine yarayacağını zannediyoruz. Radyo istasyonunu idare edenlerin bu gibi neşriyata meydan vermeyeceklerini ümit ediyoruz.

Mr. Williams: Ben, şunu ilâve etmek isterim ki, vahit ve bölünmez Rusya fikirlerini tervic eden neşriyattan dahi sakınmak lazımdır.

Smirnov: Bizim kanaatimize göre, separatistler Rusya halklarının arzularını ifade etmemektedirler ve separatizm propagandası orada gayri müsait tesir bırakacaktır.

Amiral Kerk: Amerikan Komitesi çok müşkül vaziyette olup iki ateş arasında-dır. Bir taraftan Komiteyi, separatistleri, diğer taraftan da Rusları iltizam etmekle ittiham ediyorlar. Biz, bir hal çaresi bularak her iki tarafı birleştirmek istiyoruz. Bu çok müşküldür, fakat ben, müşterek bir çalışmayı organize etmek istiyor ve Rus teşekkülleri tarafından yardım göreceğimi ümit ediyorum.

Kurganov: Bizim teşkilâtımız, Amiral Kerk'in, Amerikan Komitesinin başına getirilmesini selâmlamakta ve her zaman Komite ile teşriki mesaide bulunmayı arzu etmektedir. Bu işbirliğinin yoluna gireceğini ümit ediyorum.

Amiral Kerk: Amerikan Komitesi, ancak Rusya kurtuluncaya kadar faaliyette bulunacaktır. Rusya hürriyetine kavuşur

kavuşmaz Amerikan Komitesinin vazifesi bitecektir. Rusya halkları ve onların partileri bizzatkendileri devletlerini kurmaları lâzımdır. Fakat bizim en başlıca vazifemiz komünizme karşı müşterek mücadeleyi teşkil etmektir. Tsintadze'nin teklifini aldınız mı? Bu teklife karşı nasıl vaziyet aldınız?

Spaski: Biz bu teklifi ancak dün aldık ve henüz bu hususta bir konuşma yapmadık. Teklifi öbür gün müzakere edeceğiz.

Amiral Kerk: Rusya teşekküllerinin cevabı bizle entereze ediyor ve cevabımızın müsbet olacağını ümit ediyoruz.

Kurganov: Tsintadze'nin teklifinde üç şart ileri sürülmektedir, bunlar kabul edilmediği takdirde radyo komitesine iştirakin gayrı kabil olduğu anlaşılıyor. Bu şartlar, Amerikan Komitesinin de şartları mıdır ve mecburi mi addediliyor?

Amiral Kerk: Hayır, fakat benim tavsiyem, bütün şartların bilâhare müzakeresi şartile teklifin kabul edilmesidir.

Konstantinovski: Tsintadze'nin teklifinde, bolşevikler tarafından, meselâ Gürcistanda yapılan istilâların tanınma-

masından bahsediliyor. Amiral Kerk bunu doğru buluyor mu?

Amiral Kerk: Galiba ben buna cevap verdim: bütün bu meseleler, bolşevizm yıkıldıktan sonra bütün millet tarafından halledilmelidir.

"Kafkasya": Amiral Kerk'in Ruslarla mülakatını "NRS" gazetesinden (12. 6. 52) aldık. Bu resmî mülâkâta göre bir hakikatı kaydetmek lâzımdır. O da şudur ki, Sovyetler Birliği milletler meselesi Amerikan Komitesi için müstakbel Rusyanın iç meselesidir. Binaenaleyh, Amerikan Komitesinin "vahit ve bölünmez Rusya" fikrinin yâni Rus emperyalizminin müdafii olduğu kendiliğinden meydana çıkıyor.

Amiral Kerk aynı zamanda, büyük rus-yacıların icat ettikleri "Rusya halkları", "Rusya teşekkülleri" gibi tabirleri dahi benimsemiş bulunmaktadır. Ruslar için olduğu gibi, onun için de, Sovyetler Birliği milletlerinin kurtuluş fikri, "yalnız Stalinin işine yarayacak" olan şekilde "Rusyanın parçalanması" dır.

Starnberg konferansı

Bütün geçen yıl, Rus teşekkülleri ve matbuatı, Wiesbaden konferansının ertesi günü ölen, "Rusya milletlerini kurtarma şurası — Siyasî Merkezi" nin kurulması için büyük bir gayret sarfediyorlardı.

Melgunov bu konferansı tulat kumpanyası diye tavsif ettiği halde Rus teşekküllerinden bazıları, bu muvaffakiyetsizliği "biz-beraberiz" sözleriyle başlayan şatafatlı bir beyanname ile örtbas etmek istediler. Wiesbaden'e iştirak edenlerden Bay Kerenski ise, "N.R.S."

gazetesinde, kendisini "Rusyanın şerefi" istikbalde böyle bir kumpanyaya iştirak etmeyi mennettiğini yazdı.

Wiesbaden konferansının muvaffakiyetsizliğinden sonra, "Rusya milletlerini kurtarma şurası" nın biran evvel kurulması için okuyucularından imza toplamaya başlayan Rus teşekküllerinden birisi hariç, diğer Rus teşekküllerinin patırtılı reklâmları biraz sükûnet buldu. Gayrı Rus Quisling'ler ise, bu müddet zarfında yaptıkları neşriyatla, memleketlerinin istiklâllerini müdafaa eden eski

millî teşekkülleri zemmetmeğe koyuldu-lar. Bu vaziyet, bittabi uzun müddet devam edemezdi ve Amerikan Komitesinin Avrupa mümessili Don Levin, kendi kuk-lalarına, bu sefer Starnberg'de toplanarak bir anlaşmaya varmalarını teklif etti.

Bu sebeple Starnberg'de yeni bir kon-ferans aktedildi. Bu konferansa Wies-baden'e iştirak etmiş olan, en kalabalık ve aktif Rus teşekkülü "Solidaristler" hariç, aynı dalkavuk gayri Ruslarla di-ğer Rus teşekkülleri iştirak ettiler. Ri-vayete göre "Rusya Hürriyeti için mü-cadele Birliği" mümessili Melgunov bu yeni toplantıyı üç defa terk etmeğe kal-kışlığı halde, nihayet orada bulunmak mecburiyetinde kaldı.

Bu "Milletler konferansı"nın ittihaz ettiği kararları neşreden resmî tebliğ şöyle diyor: "Konferans iki hususî ko-misyon kurmuştur: a) Muvakkat millet-lerarası ihzarî komisyon ve b) Muvak-kat ihzarî radyo komisyonu. Komisyon-lar, en kısa zamanda tek siyasi merkez kurulması için, ihzarî çalışmaları yap-makla vazifelendirilmişlerdir.

İşte bu kadar. Bir buçuk yıl hazırlan-yorlardı ve tekrar hazırlanmak kararına vardılar. Bu maksatla, müsavat esası üzerine Melgunov, Nikolayevski, Tsint-sadze ve Hacıbeyliden müteşekkil dört kişilik muvakkat bir büro intihap ettiler.

Konferanstan sonra, Amerikan Kom-i-tesi Avrupa mümessili Don Levin tertip ettiği basın toplantısında, tam anlaşmaya varıldığını ve tek cephenin kurulduğunu ilân ederek Amerikaya müteveccihen hareket etti. Rivayete nazaran bu zalî muhterem tekrar Avrupaya dönmeye-cektir. Don Levin, büyükrusyacıları millî mefkûre ile uzlaştırmak gibi telifi gayri mümkün bir teşebbüse girişmiş bulun-u-yordu.

Wiesbaden ve Starnberg'i tertip eden-ler aşağı yukarı şöyle düşünüyorlardı ki halen de öyledir: Her şey para ile halledilebilir, mülteciler fakirdirler, on-ları para ile satın almak mümkündür; kurulması mutasavver Radyo merkezi geniş maddî imkânlarla sahip olacağı için, iyi para vereceğimiz 500—600 me-murumuz olacak, onlar da emrettiğimizi yapacaklar; fakir mültecilerin ekmek parasını kaybetmek korkusuyla böyle bir memuriyeti reddetmeleri hadlerine mi düşmüş? Bunlar, verdiğimiz emirlere itaat edecek olan "siyasi ordumuz" ola-caklardır.

Ancak bu mütalaa ile Wiesbaden ve Starnberg muvaffakiyetsizliklerini izah etmek mümkündür. Kanaatimizce böyle metotlar dava için zararlı olup insanlık ve millî haysiyet hislerini rencide et-mektedir. Ne kadar tekrar edilirse edil-sin böyle metotlar hiç bir müspet netice vermez.

S. G.

İki yüzlülerin gayretleri

Wiesbaden anlaşması hizmetkârları arasında mevcut bulunan iç tezat ve an-laşmazlıkları, bütün çıplaklığıyla belli eden, "Azerbaycan" mecmuasının ikinci sayısı az çok düzeltilmiş bir şekilde in-tişar etti. Bilindiği gibi, mezkûr mecmua-nın naşirleri, aynı zamanda Wiesbaden anlaşmasına Azerbaycan tarafından imza koymuş olan kimselerdir.

"Azerbaycan"ın ilk sayısı, "Azerbay-can Milli Birlik Meclisi" organı olarak, Ceyhun Hacıbeyli, İsmail Ekber ve Me-cit Musazade'den ibaret bir yazı kurulu tarafından rusça ile türkçe dillerinde çıkarılmıştı. Mecmuanın münderecatı, baştan başa Fethalibeyli tarafından yazı-lan ve kendisinin de devamlı rol oynadığı, "İkinci dünya harbi esnasında

Azeri gönüllülerinin mücadelesi hakkında Azerbaycan milletine hesap" ve "Azerbaycan Meclisinin siyasi faaliyeti" mevzularına tahsis edilmişti.

Münich'de yalnız rusça çıkan ikinci sayısı, bundan böyle "Meclis'in organı" olmadığı gibi, ne yazı kuruluna ve ne de tahrir müdürüne sahiptir. Bu sefer, mecmua "Azerbaycan Milli Birliği" organı olarak çıkmış ve aynı yorulmaz, "kendi yazar, kendi okur", Fethalibeyli tarafından doldurulmuştur.

Her iki sayıda nasirlerinin gözlerini kapayarak Wiesbaden çıkmazında tepinmeğe karar verdiklerinden başka, ne bir ideoloji, ne de bir siyasi program vardır.

Kendi tabiriyle "Azerbaycan Milli Birliği" lideri Fethalibeyli, mecmuanın baş makalesinde, Amerikan Komitesinin kurucularını ve bilhassa, ne pahasına olursa olsun Ruslarla teşriki mesaide bulunmayı tavsiye eden Layons'ı methüsenâ etmekte ve aynı zamanda şatafetli bir edâ ile "Wiesbaden beyannamesini imzalayan bütün Rus ve gayri-rus siyasi adamlarını destekliyorum ve selâmlıyorum" demektedir.

Malûm olduğu veçhile, bütün Kafkasya teşekkülleri tarafından takbih edilen bu vaziyetin yalnız Gürcü menşevikleri tarafından takdire şayan olduğu görülmüştür. Nitekim Gürcü menşeviklerinin organı "Mebrzoli Sakartvelo" (Sayı 2, Mart 1952) şöyle yazıyor: "Münich'te yeni çıkan "Azerbaycan" mecmuası çok enteresandır." Bu mecmuanın enteresan oluşu, yalnız Wiesbaden anlaşmasını desteklediği için değil, fakat aynı zamanda, bizi, komşularımızın hissiyatı ve temayülleri ile de tanıştırdığı için bilhassa şayamı dikkattir.

Gürcü menşevikleri tarafından göklere çıkarılan "Azerbaycan" mecmuasında İsmail Ekber'in "İzahatı" vardır. Bu "İzahat"da, İsmail Ekber, kendi imzası tahtında bize gönderdiği "Wies-

baden dilemi ve Münich fabrikasyonu" başlıklı, ve bizim de hafifleterek "Wiesbaden konferansı" başlığı altında, "Kafkasya'nın 4 (9) sayısında neşrettiğimiz makalesini inkâr etmektedir.

Bu makalesinde, Wiesbaden deklârasyonundan ayrıldığını yazan İ. Akber, şimdi "Wiesbaden deklârasyonu gibi asil bir vesikadan vaz geçmeğe niyetim yoktur" diyerek, tekrar Wiesbaden korosuna iltihak etmektedir.

İsmail Ekberi, bir kutuptan diğer kutuba böyle sert sıçramalar yapmağa icbar eden sebepleri arayacak değiliz. Ancak şunu demek istiyoruz ki, İsmail Ekber'in kendi imzası tahtında göndermiş olduğu mevzu bahis makale idarcha-nemizde mahfuzdur. Orijinal olup olmadığını tetkik etmek isteyenlere ise kapılarımız açıktır.

"Azerbaycan" mecmuası baştan başa "Kafkasya" nasirlerine karşı küfür ve ittihamlarla doludur. "Bunlar namuslu mücadeleciler olsaydılar 7 Kasım 1951 tarihli Wiesbaden deklârasyonunun metnini neşrederek efkârı umumiyenin fikrine müracaat ederlerdi" deniliyor.

Hiç bir gizliliği olmayan Wiesbaden deklârasyonu Kafkasya efkârı umumiyesi tarafından mahkûm edilmiştir, ve bu da kâfidir. Bu gibi deklârasyonların yayınlanması bizim işimiz değildir. Biz, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcüstan ve Şimali-Kafkasya'nın istiklallerinden bahseden Kafkasya cumhuriyetlerinin Mayıs deklârasyonlarını hatırlatmağı tercih ediyoruz. "Azerbaycan"da Türkiyede bulunan arkadaşımız F. Daryal'a yapılan hücumlara ise kendisi elbette cevap verecektir.

Eski marksistler, Gürcü menşevikleri bir takım Fethalibeyli ve Avtorhanovlarla ("Svobodny Kavkaz"ın mes'ul müdürü) beraber, hiç bir garantisi olmayan ve dumanlar içinde Rusya imperatorluğu çerçevesi dahilinde "tayini mukadderat" dan bahseden Wiesbaden sözleşmesiyle Ruslarla birleşmişlerdir.

Eğer Gürcü menşevikleri ve Wiesbaden anlaşmasının diğer taraftarları Rusyaya gitmek istiyorlarsa, bu onların işidir. Ancak, kendilerine Kafkasyalı de-

mesinler, ve milli-istiklâl mücadelemi-
zin hedefi, istiklâllerini yeniden ihya
etmek olan Kafkasya milletleri namına
konuşmasınlar. N.

Tarihî notlar ve vesikalar

Son zamanlar Wiesbaden macerası dolayısıyla Rusyanın parçalanmasını ve Sovyetler Birliğindeki mahkûm milletlerin istiklâllerini geri almaları tezini müdafaa edenleri itibardan düşürmek maksadile tarihî hakikatleri tahrif ve inkârı kalkışan bazı yalancı pehlivanların efkârı umumiyeyi şaşırtmalarına yol vermemek için, Kafkasya'nın yakın tarihine ait bazı hakikatleri tavih ve tevsik etmek niyetile **Tarihî notlar ve vesikalar** unvanı altında, arada sırada, lüzumlu gördüğümüz notlar ve vesikalar dercedeceğiz.

Bu cümleden olarak, aşağıdaki vesikaları neşrediyoruz:

A. — Milli Azerbaycan Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanı Fethali Han-Hoyski'nin Milli Azerbaycan Şurası Başkanı Mehmed Emin Resulzade'ye gönderdiği mektubun 1918 de Bakû'de çıkan rusça "**Azerbaycan**" gazetesinin 12 Kasım 918 tarihli, 33 numaralı nüshasından alınan suretini aynen tercüme ediyoruz:

"Pek Muhterem Mehmed Emin!

9 Kasım oturumunda, Azerbaycan Hükûmeti, Kurucular Meclisinin çağırılması meselesini müzakere etti. Azerbaycan Kurucular Meclisine yapılacak seçim nizamnamesinin hazırlanmasına fiilen başlanmışsada, seçim kanunu ile tatbikatı sisteminin muaddel (komplike) olması sözgeçen Meclisin çağırılması zamanının uzamasını zarurî kılıyor. Halbuki Hükûmet, yüksek devlet menfaatlerinin gerektirdiği bir takım tehire tahammülü olmayan meseleler karşısındadır. Bu meselelerin halli sırasında milleti temsil eden bir Meclisin mevcudiyetine

ise şiddetli bir lüzum hissedilmektedir. Bu esash mülâhazaları göz önünde tutan Bakanlar Kurulu, Hükûmeti intihap eden ve kendi iradesiyle kendini bizzat tesheden **Millî Azerbaycan Şurası'nın** Kasım ayının 16 sında, Bakû'de toplanmaya çağırılmasına karar verdi. Bu kararını verirken, Hükûmet, Şurayı Milli'nin, mümkün kadar, kısa bir zamanda, muayyen bir usul ile, mevcudunun, ahaliden muhtelif tabakalardan celbolunacak yeni unsurlarla tekmil ettirilmesini ve bu meyanda millî azınlıklar mümessillerinin de celbi arzusunu beyan eder.

Çağırılacak **Millî Şura Başkanı** olmanız hasebile bu hususu size bildirirken Milli Şura'nın kararlaştırılmış zamanda toplanması için gereken bütün tedbirlerin alınmasını rica ederim.

Fırsattan bilistifade şahsınıza karşı beslediğim derin hürmetin kabulünü de ayrıca rica ederim.

**Bakanlar Kurulu Başkanı
F. H. Hoyski"**

B. — "Azerbaycan"ın aynı nüshasında ve o tarihlerde yayınlanan diğer bir sıra nüshalarında Milli Azerbaycan Şurası Başkanlık Divanı'nın aşağıdaki ilânı dercedilmiştir:

"Azerbaycan Hükûmetinin kararı ve Bakanlar Kurulu Başkanı F. H. Hoyski'nin müracaatı üzerine **Millî Azerbaycan Şurası'nın** 16 Kasım'da toplanacağına bütün Azerbaycan vatandaşlarına ilân ile Milli Şura üyelerinin tayin olunan günde Bakû'de bulunmalarını rica ederim. Her hangi bir sebeple hususi davetiye alamayan üyelerden bu

ilânla kifayetlenmelerini de ayrıca rica ederim.

**Millî Azerbacan Şurası Başkanı
Mehmed Emin Resulzade"**

Not: Sayın Mehmed Emin Resulzade'nin Millî Şura Başkanı olmadığını ilân eden Paris'te "Azerbaycan" adındaki dergide derc olunan "kollektif mektup"ın altında yukarıda adı geçen rusça "Azerbaycan" gazetesinin müdürlüğünden bahseden Şefi Rüstambeyli'nin imzası da vardır. "Kollektif mektup"un diğer yalanlarının mahiyetini artık siz tiktir ediniz.

Parisli dergideki "kollektif yalan" da bir de 1933 ve 34 de "Müsavat" Bürosu ile Millî Azerbaycan Merkezi'nin dağılmış olduğundan bahsediliyor. Mahul Şefi Rustambeyli'nin "Müsavat" Fırkasından tardedildiği o sıralarda Fırka delegelerinin de dahil bulunduğu Millî

Azerbaycan Merkezi tam bir selâhiyet ve itibarla faaliyette bulunuyor ve münasebette bulunduğu mümasil Merkez ve teşekküllerle siyasi mihiyette beynelmilel aktlar aktediyordu. Bu cümleden olarak 14 Temmuz 1934 de Brüksel'de meşhur **Kafkasya Konfederasyon Misakı** imzalanmıştı. Bu Misak, **Azerbaycan namına**: Millî Azerbaycan Merkezi Başkanı ve Sab. Millî Azerbaycan Şurası Başkanı sıfatile: Mehmed Emin Resulzade ile Azerbaycan Heyeti Murahhası Başkanı ve Sab. Parlamento Başkanı sıfatile Ali Merdan B. Topçubaşı; **Şimalî Kafkasya namına**: Mehmed Girey Sunç, İbrahim Çulık ve Tavsultan Şahman ve **Gürcüstan namına**: Gürcüstan Millî Merkezi Başkanı ve Sab. Gürcüstan Reisi-cumhuri sıfatile Noé Jordanya ile sabık Gürcüstan Paris mümessili sıfatile Akaki Çenkeli tarafından imzalanmıştır.

Bu vesikanın aynı, türlü lisanlarda, o zamanki alâkadar bütün organlarda neşrolunmuştu.

AMİRAL KERKİN İSTİFASI

Rus emperyalistlerinin fevkalâde ümit bağladıkları Amerikan Komitesinin başkanı amiral Kerk istifa etmiştir. Başkan Truman, Dışişleri Bakanlığı müsteşarı Bruce ve Moskova sabık büyük elçisi general Bedell Smith ile birlikte amiral Kerk'i psikolojik strateji idaresinin başına tayin etmiştir. Bilindiği gibi general Bedell Smith kat'i olarak Rus emperyalizmi aleyhtarı ve bütün milletler hürriyetinin hararetili müdafiidir.

Amerikan Komitesinin başkanlığına, Kerk'in yerine, Moskova sabık deniz ataşesi vice-amiral Stevens tayin edil-

Malûm olduğu veçhile, Amerikan Komitesi politikasını şimdiye kadar daha fazla rus aslından gelme Amerikalılar idare ediyorlardı. Söylentilere nazaran Rusyadan gelme Amerikalılar hakiki Amerikalılarla değiştirilmiş ve böylece Amerikan Komitesi gerçek Amerikan teşekkülü haline gelmiştir.

"Kafkasya" dergisi bütün okuyucularını kurban bayramı dolayısıyla tebrik eder.

"Şimalî Kafkasya Millî komitesi" bütün vatandaşların kurban bayramını kutlular.